

CXIII.

Prohibet quominus domus vel Congregationes sub titulo sancti Philippi Neri erigantur sine facultate praepositi Congregationis Romanae¹.

Paulus Papa V,

ad perpetuam rei memoriam.

Pontificis prohibito.

§ 1. Cum dilecti filii praepositus et presbyteri Congregationis Oratorii sanctae Mariae in Vallicella nuncupatae de Urbe (quibus pridem a sede Apostolica indultum fuit, ut pro felici regimine dictae Congregationis statuta et ordinationes ab ipsis observanda facere et condere valerent), indulto huiusmodi inhaerentes, statuta et ordinationes condiderint, quae de mandato nostro revisa, et per nos apostolicam auctoritate confirmata fuerunt; et, sicut accepimus, in diversis locis aliae Congregationes, ad instar primo dictae, erectae fuerint, quae a primo dictae Congregationis regulis declinare noscuntur;

§ 2. Nos, primo dictae Congregationis laudabile institutum in suo vigore perpetuo manere cupientes, dictorum presbyterorum supplicationibus nobis humiliter porrectis inclinati, ne de cetero quacvis congregationes, ubivis locorum institutae, constitutiones et instituta sub denominatione B. Philippi Neri, primo dictae Congregationis fundatoris, promulgare audeant, minusque in Urbe aliae domus eiusdem instituti absque praedictorum praepositi et presbyterorum licentia institui possint, sub poenis arbitrio nostro imponendis, et per contrafacientes ipso facto incurrendis, tenore praesentium prohibemus.

Contrariorum derogatio.

§ 3. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ceterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

¹ Hanc Constitutionem quae in edit. Main. post sequentem posita reperitur nos ad praecedentem immediate adiicimus ratione materiae (R. T.).

Datum Romae apud sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, die III martii MDCXII, pontificatus nostri anno VII.

Dat. die 3 martii 1612, pontif. an. VII.

CXIV.

Reformatio tribunalium Urbis, eorumque officialium¹.

Paulus Episcopus
servus servorum Dei,

ad perpetuam rei memoriam.

Universi agri dominici curam, meritis licet imparibus, divina dispensatione gerentibus, sedulo nobis invigilandum est, ut, quae ex veteri maledicto quotidie in eo spinae innascuntur et tribuli, ministerio nostri apostolatus, quantum ex alto permittitur, extirpentur. Quod si hanc sollicitudinem omnibus mundi partibus, ex officii nostri debito, debemus, illis sane impendere praecipue tenemur, quae nostro etiam temporali regimini creditae sunt.

§ 1. Sane, cum a diversis praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus ad tribunalium almae Urbis nostrae reformationem, praesertim a felicis recordationis Paulo III et IV, Pio item IV et V, Gregorio XIII et Sixto V, multa variis temporibus provide ac salubriter constituta sint; tamen, quia successu temporis, ut humana fert conditio, complures abusus irrepererunt, idcirco, ut debitus decor ac forma, sicut iustitiae ratio et publica utilitas postulant, iisdem tribunalibus restituatur, apostolicam auctoritate providendum duximus. Negotium vero huiusmodi

Proemium.

Causae huius reformationis, et abrogationis aliarum reformationum, quae huic adversantur.

¹ Huic reformationi addidit hic Pontifex taxas notariorum eorundem tribunalium in Constitutione sequenti, et opportunas deinde edidit declarationes utriusque Constitutionis in alia Constitutione sequenti (R. T. ex Cherub.).

ut maturam deliberatione et prudentium consilio, prout rei gravitas postulabat, transigeretur, omnes pene almae Urbis nostrae praedictae magistratus, aliosque viros doctrinam et usum praestantes, simul convenire, ac rem per eos diu multumque, vocatis etiam iis quorum interesse poterat, examinari fecimus. Quod cum longo tempore, multoque studio et labore, diligenter, fideliterque perfecerint, nos, de eorundem consilio, omnes et quascumque alias praedecessorum nostrorum Romanorum Pontificum constitutiones super reformatione tribunalium Urbis nostrae praedictae, in iis quae praesentibus nostris adversantur, abrogantes et revocantes, in aliis vero omnibus, praesertim in iis quae in praedictis constitutionibus constituta et ordinata sunt, confirmantes et innovantes, hac nostram in perpetuum validam Constitutione sancimus, statuimus et ordinamus, ut sequitur:

§ I.

De signaturâ gratiae et iustitiae¹.

1. In primis, quod nullus referendariorum commissionem expediat, in qua non adsit a tergo nomen procuratoris, seu impetrantis, noti saltem ipsi referendario, cuius solius citatio sufficiat in reformatione ipsius.

2. Verum ipsi procuratores, seu impetrantes, suum nomen a tergo manu propria inscribant, et, de mendacio convicti, iuxta iuris dispositionem puniantur.

3. Ubi vero in commissionibus expediendis requiritur citatio partis, una saltem citatio una die pro altera fieri debeat personaliter, aut factis diligentibus per duos cursores (ut moris est) dimissa copia.

4. Atque in ipsis citationibus apponatur

¹ Ad haec vide Constitutionem LXXII Pii IV in tom. VII, pag. 225, § 5, 6, 7, 10; et Sixti V Constitutionem CXVII, congr. 2, in tom. VIII, pagina 988 (R. T. ex Cherubino).

semper nomen referendarii, alioquin referendarii ipsi commissionem non expediant.

5. Similiter nullus referendariorum, propositas et reiectas in signaturam iustitiae commissiones, in signaturam gratiae coram nobis proponere audeat, nisi per signaturam iustitiae ad eandem signaturam gratiae remissae fuerint, vel nisi talis sit materia, quae scientiam nostram requirat, et tunc praehabita semper licentia nostra et successorum nostrorum Romanorum Pontificum, vel saltem cardinalis praefecti pro tempore signaturae gratiae, qui parte audita deliberare poterit an causa proponenda sit.

6. Nec in antiquis et arduis materiis, in quibus plures hinc inde expeditae fuerint commissiones, et in avocatoriis a prioribus iudicibus, et quovis modo praedicialibus, referendarii manum apponant, nisi prius citata coram eis parte interesse habente.

7. Et cum agitur de revocatione aut moderatione alicuius praesertae, similiter manum non apponant, nisi in praesertae appositum sit nomen referendarii, qui illi manum apposuit, ut rationem reddere et eam iustificare possit.

8. Nec etiam reformatio sive moderatio eiusdem praesertae a praefecto signaturae iustitiae (nisi nomen referendarii, ut praemittitur, in ipsa praesertae appositum fuerit) aliquo modo signetur.

9. In commissionibus appellationum ab interlocutoriis manus non apponatur, nisi expresso relevanti gravamine; neque in commissionibus appellationum a definitiva cum clausula, aut viam definitivae habente, nisi res adeo exprimat, ut videat referendarius, an tale sit gravamen, quod per definitivam reparari non possit; et, si in commissione apposita fuerit clausula, *Cum toto negotio principali*, tunc addatur, *iustificato tamen dicto gravamine*. Et idem servetur, quando est apposita clau-

sula, *quam et quas*, quae tamen non sit restricta per sola verba, *de et super praemissis*.

10. Et nihilominus in supradictis commissionibus appellationum ab interlocutoriis semper citetur pars, etiamsi exprimat gravamen, ut supra dictum est, quod per definitivam irreparabile videatur.

11. Et ab excessivâ taxatione expensarum semel tantum appellatio committatur, et duae sententiae habeant vim trium.

12. Ubi pars commissionem aliquam dolose extorserit, et ob id commissio reformatâ fuerit, praefectus manu regiâ et exequutive expensas factas in reformatione commissionis restituere faciat, sine liti minime expectato.

13. Commissio pro dilatione, vel alternativâ, semel tantum concedatur, quam qui iam impetraverit, lapso trimestri, aliam (nisi a nobis vel successoribus nostris et signaturâ nostrâ gratiae) impetrare nequeat, et impetrata non suffragetur, nec tribuat iurisdictionem.

14. Abstineant praeterea referendarii ab appositione manuum in commissionibus nullitatum et attentatorum, nisi exprimantur nullitates ex defectu iurisdictionis, citationis, vel mandati, et ipsa attentata.

15. Item in commissionibus molestationum et iactationum, nisi additâ clausulâ, *Dummodo non sint iudicialiter illatae*.

16. Et omnino abstineant ab illis, in quibus narratur pronunciatum fuisse prout in cedulâ.

17. Nec etiam manum apponant in commissionibus prorogationis fatalium in causis criminalibus, nec illa concedatur ultra primam vicem, nisi previâ praescriptione iudicis asserentis commissionem sibi signandam videri, et citato fisco.

18. In civilibus autem prorogationes huiusmodi ultra primam vicem non nisi ex causâ concedantur.

1 Forsan legendum *illae concedantur* (R. T.).

19. Et similiter instantia, quae causis discussionum praescripta est, nullo modo (nisi ex magnâ causâ et per signaturam nostram gratiae) prorogetur.

20. Quilibet autem referendarius teneatur recipere contra commissiones, et eas omnino in eadem signaturâ proponere, eoque casu sufficiat partem adversam per quinque dies ante signaturam fuisse modo suprascripto citatam.

21. Causae matrimoniales, et criminales clericorum et aliarum personarum ecclesiasticarum, committantur iis tantum, quibus dispositum est per Concilium Tridentinum committendas esse.

22. Causae vero criminales laicorum in terris Ecclesiae, locorum gubernatoriis committantur.

23. Regens cancellariae, et alii officiales ad expeditionem commissionum signaturae iustitiae deputati, absque morâ, receptis commissionibus, illas expediant, nec sub quovis praetextu illas penes se retineant. Et qui illas per turnum distribuere debent, illas sine aliquâ ordinis ipsius turni perversione distribuant, illasque ad bancum cursorum, etiam irrequisiti, sine morâ transmittant, sub poenâ privationis officii, et aliis arbitrio nostro et successorum nostrorum Romanorum Pontificum.

§ II.

*De camerario et camerâ Apostolicâ*¹.

1. Camerarius, praesidentes et clerici fisci nostri negociis incumbant; utque illud liberius et facilius facere et exequi possint, causis inter fiscum nostrum ac privatos iuxta propriam eorum tribunalis naturam contenti sint; et propterea a cognitione causarum inter privatos, etiam per viam appellationis, etiam ex terris

¹ Taxa huius curiae est in Constitutione sequenti § 1. Ad haec vide Pii IV Constit. XLIV § 3 seq., et Constit. CVI in tom. VII, pag. 137 et 310 (R. T. ex Cherubinio).

Ecclesiae, ad Sedem Apostolicam interpositae, omnino abstineant, nisi causae a negociis fiscalibus dependeant, aut ab illis originem trahant.

2. Similiter abstineant a commissionibus, et avocationibus causarum, necnon litteris monitorialibus et inhibitoriis, et sequestrationibus, et aliis huiusmodi, ubi non agitur de interesse fisci, etiam in terris Ecclesiae; cum haec ad signaturam nostram spectare noscantur, et aliâs ordo iudiciorum multipliciter confundatur.

3. Permittimus tamen camerario, pro minori pauperum dispendio, ut causas appellationum a sententiis definitivis, vel earum vim habentibus interlocutoriis, intra quadraginta milliaria ab Urbe, in rebus minimis et profanis summam viginti quinque ducatorum non excedentibus (de quo dispositive mentio fieri debeat), per simplices litteras (aliâs iuxta formam iuris, et iuxta solitum) committere possit.

4. Iusuper, ne delicta impunita remaneant, ab absolutionibus et remissionibus delictorum quorumlibet, etiam levium, aut illarum commissionibus, necnon salvis conductibus pro delinquentibus, etiam de delictis extra terras Ecclesiae commissis, omnino abstineant.

5. Similiterque a moratoriis dilationibus, nec etiam ad modicum tempus.

6. Necnon litteras camerales pro adipiscendâ possessione beneficiorum ecclesiasticorum, etiam nobis ac Sedi Apostolicae reservatorum, ac prorogationem temporis ad expediendas litteras apostolicas quarumcumque gratiarum, aut ad solutionem annatarum, vel collegio cardinalium aut officialibus debitorum, minime concedere valeant.

7. Clerici camerae (cum nullam iurisdictionem, ut singuli, sed tantum collegialiter, et in plenâ camerâ habere nos-

cantur) nihil expediant privatim et singulariter, nec aliquas litteras aut patentes de quacumque re subscribant, nisi ex commissione eis factâ in eadem plenâ camerâ, in qua omnia clare et distincte proponi ac in libro propositionum adnotari debeant, vel nisi agatur de negociis guberniorum et praesidentatum et praefectarum, quae privatim iuxta solitum expedire possint;

8. Notariique, in expeditionibus et scripturis desuper conficiendis, de propositione et commissione huiusmodi mentionem expressam facere teneantur.

9. Sed et tam camerarius quam clerici ipsi (ultra prohibita in praesenti reformatione) a quibuscumque licentiis, gratiis et indultis de rebus spiritualibus, in formâ gratiosâ vel commissariâ, etiam cum clausulis iustificativis, et aliis, tam in terris Ecclesiae quam extra illas, omnino abstineant.

10. Et similiter a quibuscumque aliis expeditionibus, quae sibi ratione suae ordinariae iurisdictionis propter publicam utilitatem expresse per litteras suarum facultatum concessae non reperiuntur. Nec praetextus consuetudinis, aut quasi possessionis, etiam antiquissimae et immemorabilis, in similibus concedendis eis suffragetur, etiam si consuetudo vel quasi possessio huiusmodi per litteras aliquorum Pontificum generaliter approbatae fuerint.

11. Constitutio felicitis recordationis Pii Papae IV super reformatione tribunalis camerae apostolicae incipiens *Cum inter ceteras*, sub datum kalendis novembris anno MDLXIV¹, iuxta solitum legatur singulis annis in primâ camerâ mensis octobris.

12. Causae coniunctorum et propinquorum alicuius clerici, ad quartum gradum

¹ Erron. Cherub. et Main. legg. *summa* (R. T.).

¹ Quam vide in tom. VII, pag. 310 n. r.

exclusive, ipsi clerico nullatenus committantur, nec quisquam eorum sibi commissas audiat, sed eas expressâ causâ recuset.

13. Nec etiam in discussionibus et decisionibus tam illarum, quam aliarum quarumcumque causarum, in quibus aliquod interesse praetendere posset, sive clericus, sive assistens ille sit, ullo modo interesse, nec ullum votum habere, sed statim a dictâ camerâ, etiam dum causa proponitur, etiam iniussus (cum in hoc ignorantiam praetendere non possit) egredi debeat; et, si secus fecerit, clericus per mensem suspensionem¹ ab exercitio et perceptione emolumentorum sui officii aliis clericis applicandorum ipso facto incurrat; assistens vero iocalium et salarii exactione, aliis assistentibus applicandâ, ipsiusque camerae ingressu² trium mensium spatio mulctetur.

14. Quicumque autem, sive ex clericis sive ex aliis camerilibus praedictis, ab aliquo ut³ suspectus in causâ recusatus fuerit, recusans nonnisi expressâ suspicionis causâ audiri, illaque expressa, absente recusato ut suspecto, in camerâ discuti, eâque a pluribus approbatâ, suspectus ipse in huiusmodi causâ nullo modo se intromittere, aut interesse debeat; si vero suspicio probari nequiverit, nulla eius allegatae ratio habeatur.

15. Caveant autem appellationes a decreto vim definitivae habente ullo pacto recipere, neque alias appellationum causas committere, nisi gravamine, et gravaminis causâ ita expressâ, ut camera possit intelligere et deliberare, an appellatio sit admittenda necne, et in omni casu nonnisi citatâ parte haec fiant.

16. Ad haec, pauperum advocatus, necnon fisci tam advocatus quam procurator,

¹ Perperam edit. Cherub. et Main. legunt suspensione (R. T.).

² Utraque cit. edit. errone leg. ingressus (R. T.).

³ Particulam ut nos addimus (R. T.).

commissarius, et quisvis alius de eadem camerâ, sub eisdem et aliis nostris et successorum nostrorum arbitrio poenis, non scribant in causis privatorum in camerae tribunali pendentibus, exceptis pauperum causis, et respective iis, in quibus camera alicui adhaerendo partem facit in iudicio, vel in quibus aliâs de fisci et camerae interesse agitur.

§ III.

De governatore Urbis et eius tribunali¹.

1. Locumtenens civilis gubernatoris almae Urbis pro tempore existentis unus dumtaxat sit, legum scientiâ, vitaeque probitate, et Romanae Curiae experienciâ insignis, et ex hoc² loco, qui ab Urbe distet saltem per quadraginta milliaria, oriundus, qui omnes causas civiles, tam commissarias iuxta formam commissionum, quam ordinarias vel alias in ipso tribunali introducendas, iuxta suas facultates cognoscat, terminet et decidat. Audientiam terminorum, pro quibus litigantes pro certâ horâ citati non sint, in salâ palatii gubernatoris circa horam vigesimam pro tribunali sedendo teneat. Ius reddat singulis diebus, exceptis festivis de praecepto aut consuetudine almae Urbis, necnon diebus coronationis Pontificis viventis, ingressus gubernatoris, iovis, lunae et martis immediate ante Cineres, ac ipsius diei³ Cinerum, totius hebdomadae maioris, Commemorationisque omnium fidelium defunctorum, et vigiliae Nativitatis Domini.

2. Significationes per viam recursus concedendas semper concedat cum clausulâ, non tamen in contumaciam.

3. In causis ordinariis, vel viâ ordi-

¹ Taxa huius curiae est in Constit. seq. § 2, vide Const. cxiii Sixti V in tom. VIII, pag. 960 (R. T. ex Cherub.).

² Vox hoc significat tali (R. T.).

³ Exactius diceretur ac ipso die (R. T.).

nariâ introducendis, etiamsi ad probationem producantur cedulae, iura et instrumenta obligationum camerarum, non relaxet mandata exequutiva (si respectu summae, vel valoris rei, vel aliâs ex naturâ causae, de qua agitur, dictae causae sint appellabiles) nisi elapsis decem diebus datis ad appellandum, et servatis solitis terminis ad docendum de legitimâ appellatione, et eius legitimâ prosecutione, et constituto sibi de re iudicatâ.

4. Suspectus post litem contestatam, vel pro contestatâ habitam, allegari non possit, nisi a principalibusmet, vel eorum procuratoribus ad id speciale mandatum habentibus, et ex certâ causâ per eos in actis specificatâ et iuratâ, a gubernatore pro legitimâ approbatâ.

5. Ab eius sententiis definitivis appellatur ad nos, nostramque sanctam Sedem Apostolicam in causis appellabilibus. In quibus vero de iure recursus datur, recurratur ad gubernatorem, qui causas huiusmodi recursus per seipsum, vel alium ab eo deputandum, iuxta suas facultates expediat. Qui deputandus, tam in ipsis causis recursus, quam in illis in quibus loco locumtenentis uti suspecti recusati a gubernatore deputabitur, et in causis quoque commissariis, in quibus rescripto signaturae a gubernatore similiter deputabitur, ea dumtaxat emolumenta recipiat, quae, ut mox dicetur, locumtenens recipere posset, et nihil penitus ultra sub poenis eis indictis.

6. Recursus, ut supra, ad gubernatorem a locumtenentis vel deputandi decretis et sententiis petendi, infra decem dies dumtaxat peti debeant; et tunc exequutionem non retardent, usquequo gubernator huiusmodi recursus non admisserit.

7. Locumtenens habere debeat scuta auri in auro quinque a quolibet ex duobus notariis causarum civilium huius curiae, ipsi tantum locumtenenti quolibet

mense in eius principio solvenda: et percipere possit iulium unum pro singulis infrascriptis expeditionibus, videlicet: pro quolibet mandato exequutivo, non tamen in contumaciam; pro quolibet arresto in carceribus, mandato de excarcerando, significatione dotali, aut vigore termini, aut in vim litis pendentiae, aut litis finitae, aut stante deposito, vel negatione, aut datâ cautione de stando iuri et iudicatum solvendo concessâ; et etiam pro qualibet citatione, vel inhibitione vigore commissio- nis aut extra curiam decretâ: dummodo in quolibet ipsorum casuum agatur de re vel summâ scutorum auri septem, qui constituunt iulios septuaginta septem.

8. Gubernator Urbis cumulative procedere valeat in omnibus et quibuscumque causis criminalibus, in quibus camerarius Ripae vigore suarum facultatum procedere potest, ita ut inter eos iuxta solitum sit locus praeventioni.

9. Habeatque iurisdictionem in hebraeos, prout infra dispositum est.

§ IV.

De auditore camerae, et eius tribunali¹.

1. In primis, quoad formam et exequutionem obligationis cameraris, mandamus servari stylum hodiernum, ut scilicet quis obliget se, haeredes, et bona in ampliori formâ camerae, cum solitis clausulis et renunciationibus, citra tamen constitutionem procuratorum; et qui voluerit arctius obligari, consentiat relaxationi mandati exequutivi, aut illud in se suscipiat, unicâ, si sic placuerit, citatione aut intimatione praecedente. Nec ullo unquam tempore renovetur vetus illa censurarum susceptio iam antiquata, et a curiâ eliminata.

¹ Taxa huius curiae est in Const. seq. § 3. Ad haec vide Pii IV Constit. lxxv in tom. VII, pag. 138, et Const. clxxvi Pii V, ibid. pag. 865 (R. T. ex Cherub.).

2. Minusque ad dictarum censurarum relaxationem deveniatur, nisi in iuris subsidium, et factis prius diligentibus in locis destinatae solutionis, prout hactenus fieri consuevit.

3. Et, si parti petenti ac debitum agnoscanti danda videbitur aliquando longior aliqua dilatio ad solvendum (intra quam nullum omnino mandatum, aliudve executionis genus relaxari possit), ea erit dierum triginta ad summum, aut etiam viginti, vel minor, arbitrio iudicis, qui pro debitoris qualitate, ac debiti summâ, quem maluerit de praedictis terminis, eliget. Hoc tamen omnino observando, ut non nisi simpliciter, et absque ullâ conditione, protestatione, vel reservatione, quae confessioni sit contraria, debitum confitenti concedatur, et qui aliter, aut praemissâ aliquâ protestatione vel reservatione, petere aut suscipere voluerit, repellatur. Et nihilominus protestatio vel reservatio forte clandestine aut aliter facta, quoad praeiudicium dictae confessionis et susceptionis termini, pro infectâ omnino habeatur, et nullius sit roboris et momenti. Et, si post decretum aut etiam actori a notario traditum mandatum executionis, iudici praefatam dilationem concedere visum fuerit, nec reus intra eam solverit, actor absque alio novo iudicio, citatione, vel mandato, sed eodem illo, quod antea decretum vel relaxatum aut traditum fuerat, executionem suam prosequatur.

4. Quodque supersessoriae, seu (ut vocant) *non gravetur*, aut inhibitiones, vel dilationes non concedantur, praeterquam in vim susceptionis censurarum, vel termini iudicialis a debitore suscepti, et nisi adiectâ hac conditione: *dummodo alium terminum ab ipso, vel alibi non susceperit*. Et tam pro dictis supersessoriiis, quam pro illarum revocationibus, iuxta stylum dicti tribunalis consuetum, nihil

prorsus recipiatur, sed gratis, etiam pro sigillo, ac sine ullâ secretarii, iudicis, aut cuiuscumque alterius personae mercede, concedantur.

5. In causis criminalibus, in locis nobis et sanctae Romanae Ecclesiae immediate subiectis, imposterum non decernantur neque relaxentur monitoria contra aliquem in primâ instantia, nisi per auditorem camerae pro tempore, facto prius verbo nobiscum, seu cum Romano Pontifice pro tempore existente, praeterquam in casibus in Bullâ, in Coenâ Domini legitima, contentis: in quibus nihilominus (quando monitoria extra Italiam decernenda erunt, in locis nobis et eidem sanctae Romanae Ecclesiae non subiectis, vel aliâs contra officiales curiales exemptos et contravenientes inhibitionibus et litteris apostolicis, vel etiam pro rebus dependentibus a causis criminalibus coram auditore camerae pro tempore legitime introductis ac pendentibus) huiusmodi monitoria non relaxentur, nisi facto prius verbo nobiscum, seu cum Romano Pontifice pro tempore existente.

6. Nec decernat monitoria specialia in causis profanis, etiam in terris Ecclesiae, ultra quadraginta millia ab Urbe, quando valor causae non excedit summam centum florenorum.

7. Appellationes non aliter recipiat, audiat, vel admittat, quam si exhibita fuerit notario in actis ab appellante fides publica, seu publicum instrumentum (ita quod simplex copia nec recipiatur nec admittatur) sententiae, a qua extitit appellatum, eaque sit definitiva, vel vim habeat definitivae, neque aliter earum ratione inibeat, quam inserto in litteris inhibitionis toto fidei, seu instrumenti huiusmodi tenore, et expressâ clausulâ: *Quatenus a definitivâ vel vim definitivae habente appellatum sit*. Factâ tamen fide de petitione appellationis, et iudicis sive no-

tarii denegatione, auditor inhibere et in causâ procedere possit.

8. In expeditionibus vigore huiusmodi appellationum apponatur clausula: *Et, quatenus revera sententia non sit definitiva, vel vim definitivae non habeat, praesentes literae nullius sint roboris vel momenti*.

9. In monitoriis generalibus reservet facultatem etiam Ordinario loci absolvendi incurrentes censuras in eis contentas.

10. Item non decernat sequestra in causis beneficialibus, in quibus procedere potest, nisi iuxta formam constitutionis felicis recordationis Clementis Papae V praecessoris nostri, quae incipit: *Ad competendas*¹, prout servatur in Rotâ, et in illis semper apponatur clausula: *Proviso quod de fructibus sequestratis cultus divinus manuteneatur, animarum cura exerceatur, et alia onera beneficio incumbentia supportentur*.

11. Mandata de manutenendo numquam, nisi servatis servandis et parte legitime citatâ, decernat aut concedat.

12. Idemque in sequestris et in mandatis suspicionis fugae servet, nisi aliquâ ratione timendum sit, iudicis arbitrio, de suspitione fugae, vel honorum dilapidatione, quo casu iuramentum praestari debeat de suspitione fugae vel de metu dilapidationis bonorum.

13. Non decernat contra episcopos et iis superiores monitoria ad personaliter comparandum, nisi praeviâ commissione signatâ manu nostrâ, aut pro tempore existentis Romani Pontificis, et pro decreto monitorii ad personaliter comparandum nihil recipiat.

14. Non concedat neque dari permittat auditor remissoriam ad partes examinandum, vel repetendum citatâ parte testes ad instantiam fisci, vel probandam eius

intentionem; sed advocentur testes ad curiam, vel causa remittatur ad partes, ubi delictum est commissum.

15. Nec minus concedat litteras ad partes pro capiendis iudiciis contra aliquem, nisi prius in curiâ ipsimet auditori camerae eius arbitrio aequaliter constiterit de delicto.

16. Et in causis ordinariis auditor praedictus, seu eius in civilibus locumtenens, non recipiat sportulas, neque notarius aliquid pro notâ sententiae, sed in causis commissariis et declaratoriis contumacialibus tantum.

17. Praeterea auditor non concedat monitoria seu inhibitiones, in vim constitutionis Eugenianae, ad favorem curialium, nisi pro illis qui saltem per annum in curiâ continue residentiam fecerint.

18. Ut tollantur controversiae inter tribunalia curiae, et unicuique sua iurisdictio servetur, declaramus executionem obligationis in formâ camerae ad praedictum auditorem camerae, privative ad alia tribunalia, pertinere, praeterquam in instrumentis dependentibus a causis et actis in aliis tribunalibus huiusmodi gestis, ac sine praeciudicio motus proprii in favorem Populi Romani editi; et quoad clericos ratione originis vel beneficii Romanos, et loca pia, locus sit praeventioni inter ipsum auditorem et nostrum in Urbe vicarium.

19. Et, quoad praeventionem inter ipsum et forum Capitolinum in causis vertentibus inter cives et incolas, statuimus et declaramus, nomen incolarum iuxta iuris communis dispositionem esse intelligendum: et ubicumque super hoc dubitari contigerit, ortâ inter tribunalia differentiâ, ad praefectum signaturae iustitiae recurri mandamus, qui¹ hunc articulum manu regiâ sine scripturâ, omni et quacumque appellatione et recursu remotis, in quo-

¹ Videretur heic addendum *super vel circa*, vel quid simile (R. T.).

¹ Quae hucusque in Bullario non legitur (R. T.).

libet casu controversiam terminet et decidat.

20. Citationes autem extra Urbem exequentiae, quarum vigore hodie coram auditore camerae ad executionem obligationis cameralis procedi solet, reproducantur infra mensem ab executione earum in partibus facta, alioquin pro circumductis habeantur.

21. Litteras apostolicas, quibus certus, qui per seipsum procedat, exequutor praescriptus est, nullo modo auditor praedictus exequatur; sed et omnes praeterea, in quarum executione pars vocanda fuerit, non aliter exequatur, quam servatis pro rerum contingentiâ constitutionibus felicis recordationis Bonifacii Papae VIII praedecessoris nostri de unâ, et concilii generalis de duabus dietis, nisi ipsis constitutionibus derogatum fuerit expresse in litteris, quae fuerint exequendae: sed et tunc ne quemquam extra dioecesim ultra tot dietas evocet, quot in ipsis litteris expressum erit (exceptis litteris pensionum, quarum solutio in Romanâ Curia destinatur, et his omnibus, quibus ipse nominatim exequutor praescriptus fuerit; his enim casibus posit ad se undecumque et quocumque partes evocare): neve aliis vices suas committat, vel subdeleget, quam constitutis in dignitate ecclesiasticâ, aut aliis, quibus Sedes Apostolica causas committere solet.

22. Monitoria generalia, vulgo *significavit appellata* (quae scilicet, ut aliquid reveletur, seu restituatur, aut probetur, cum censuris ecclesiasticis publicari solent) nullo modo decernat sive expediat.

23. Similiter nihil sine speciali nostrâ commissione decernat, aut faciat, aut mandet, quod episcopus aut alios locorum Ordinarios impedire possit, ne ad executionem decretorum sacri Concilii Tridentini correctionemque morum libere procedant.

24. Ab omnibus autem et singulis iis, quae ad eius iurisdictionem secundum

praemissa pertinere nolumus, usque adeo abstineat, ut neque monitoria, neque citationes, neque inhibitiones, neque sequestra, neque mandata de manutenendo, neque aliud quicquam quocumque sub praetextu super iis aut ipse decernat, aut ab aliis decreta revocet, et pariter eius notarii nihil omnino expediant, aut etiam scribant, sub poenâ scutorum quingentorum pro qualibet vice camerae apostolicae applicandorum; et, si adsit accusator vel instigator, ei quarta pars poenae solvendae detur.

25. In causis vero sui fori civilibus (etiam in quibus summarie et ad instar beneficialium procedendi ei concessa est facultas) nunquam omnino ad poenas contumaciales deveniat; sed potius, receptis probationibus ad negotium principale spectantibus, datoque competenti termino parti absentis, demum super his, servatis servandis, definitive pronunciet, etiam sine litis contestatione.

26. Ne autem contingat, ut absentes et in remotissimis ab Urbe partibus degentes maxima itineris incommoda et dispendia pati absque culpâ compellantur, dum ob praetensum delictum ad comparandum personaliter moniti comparent et inculpabiles reperiuntur, neminem posthac extra Italiam existentem ad comparandum personaliter moneat, nisi facto verbo nobiscum et successoribus nostris Romanis Pontificibus, de quo verbo habito fiat mentio in litteris monitoriis.

27. In causis, quae ordinarie secundum auditoris facultates in eius tribunali introductae fuerint vel introduci potuerint (sive post coeptam causam superveniat commissio, sive ante impetrata sit, sive in primâ, sive in ulteriori instantiâ), nullâ in re augeat impensam, sed quoad hoc habeatur semper causa pro ordinariâ, ita ut etiam ratione sententiae neque notarii neque iudices quicquam propterea acci-

piant ultra id quod accipere potuissent si commissio non adesset.

28. Permittimus tamen eius in civilibus locumtenenti in causis per commissionem ab initio introductis, etiam sui naturâ ordinariis, ob magnam laborum assiduitatem et emolumentorum tenuitatem, sportulas moderatas iuxta praesentem constitutionem recipere: declarantes nihilominus, in reliquis omnibus causas intelligi ordinarias, nec notarios quicquam amplius exigere posse, aut debere, quam in aliis ordinariis permissum est.

29. Quodque auditoris camerae pro tempore existentis locumtenens mandata executiva, nisi prius ipsemet locumtenens in libro expeditionum diem subscriptionis manu propria notaverit, subscribere non possit.

30. Quodque auditoris camerae pro tempore existentis iudex locumtenens in criminalibus pro sportulis (salario sibi iam assignato contentus) nihil percipere possit.

31. In causis civilibus vero locumtenenti singulis mensibus quinquaginta scuta monetae a notariis dicti auditoris tribunalis pro ratâ solvi, nec aliqua alia portio pro eo retineri debeat.

§ V.

De auditorio Rotae¹.

1. Constitutiones felicis recordationis Innocentii VIII, Pii IV, et aliorum praedecessorum nostrorum innovantes, et auditorium nostri palatii, in quo universorum christifidelium graviores causae mature cognoscuntur et iuste terminantur, novis praerogativis augentes, volumus et ordinamus, ut unica tantum commissio in qualibet instantiâ sufficiat, et illius vigore auditor causam sibi commissam cognoscere, et cum omnibus et singulis depen-

¹ Taxa huius curiae est in Const. seq. § 4. Ad haec vide etiam Pii IV Const. LIV, § 1, 2 et 17 in tom. VII, pag. 155 seqq. (R. T. ex Cherub.).

dentibus, emergentibus, ac aliâs quomodolibet incidentibus decidere valeat.

2. Possit etiam auditor sine novâ commissione praefigere terminum ad docendum de attentatis et nullitatibus et causis propter quas quis in integrum restitui debeat, ac illo elapso, et non docto, ad causae expeditionem procedere, necnon remissorias decernere, dilaciones concedere, liquidationes fructuum in partibus delegare; ac omnia et singula alia usque ad finalem sententiarum suarum executionem inclusive facere, quae de iure Ordinarii facere possunt.

3. Necnon possit auditor praefigere terminum ad docendum de appellatione et eius legitimâ prosecutione, ad effectum procedendi ad executionem sententiae latae in causâ appellabili, in qua condemnatus non appellavit.

4. Insuper et tempus quadriennii in causis restitutionis in integrum possit auditor prorogare arbitrio suo.

5. Et tam dictam quam omnes alias facultates, sibi vigore vel Innocentianae vel constitutionis Pii IV aut aliorum summorum Pontificum praedecessorum nostrorum competentes, extendimus, et habere locum decernimus etiam in causis cuilibet Rotae auditori extra Rotam commissis.

6. Prorogationes autem fatalium saepius et passim non concedat; sed tantum ex aliquâ honestâ causâ, ac praeviâ illius cognitione, arbitrio Rotae.

7. Auditor tamen in aliquâ causâ, sive magni sive parvi momenti existat, etiamsi eius decisio clari iuris esse videatur, definitivam sententiam, vel interlocutoriam vim definitivae habentem, ferre non valeat, nisi causâ in Rotâ propositâ, et habitis votis coadiutorum, nisi partes in actis expresse consenserint, quod causa sine voto eorumdem expediri possit.

8. Idemque in aliis quibusvis praedicialibus decretis servari volumus, si actor,

vel reus, ut negotium in plenâ Rotâ cognoscatur, insteterit.

9. Item sententiae latae per auditores, prout in cedula, ut moris est, vel per viam termini pro servato¹, subscribantur, et publicentur in actis intra quindecim dies; et in ultimi anni audientia infra mensem; alioquin pronunciationes et termini huiusmodi pro circumductis habeantur.

10. Termini etiam pro servatis habiti et cedulae ipsarum sententiarum, quae interdum per alium notarium, quam actuarium ipsius causae, ad referendum accipi consueverunt, referantur ipsi notario causae eadem vel sequenti die, qua recipiuntur; in ultimis vero audientiis saltem infra triduum. Et si auditor, qui pronunciat, prout in cedula, vel terminum habuit pro servato, retinuerit citationem penes se, illam notario causae similiter intra praedictos dies consignare debeat, alias termini huiusmodi circumducti et irriti censeantur.

11. Auditor vero non pronunciet in causâ nisi perfecto registro, et illo ad Rotam delato unâ cum dictis testium, illisque ac iuribus in eadem Rotâ, prout res exegerit, lectis.

12. In ultimâ vero anni audientia, et quodcumque agetur de ferendâ declarationiâ contra contumacem, etiam registro non perfecto, ex actis originalibus pronunciare valeat, ita tamen, quod pars, ad cuius instantiam pronunciatum fuerit, registrum ipsum pro actorum conservatione quantocius perfici curare teneatur.

13. Et insuper auditor, partibus petentibus copiam decisionis in causâ factae, cum iuribus ac rationibus tradere debeat, prout antiquitus laudabiliter fieri consuevit.

14. Causae autem propriae auditorum, et eorum familiarium, ac consanguineo-

rum, vel affinium usque ad secundum gradum iuxta ius canonicum computandum, non cognoscantur in Rotâ.

15. Nec auditores in eorum domibus substitutos vel doctores aut alios iuris peritos etiam consanguineos habeant, qui substituti, vel advocati, aut procuratoris officio fungantur, aut in causis rotalibus, vel eorum processibus, sese quoquo modo intromittant.

16. Item advocati aut procuratores consanguinei vel affines, usque ad secundum gradum, ut supra computandum, alicuius auditoris, ac etiam illius notarii, in causis coram eo pendentibus nullatenus patrocinari valeant.

17. Nec iidem auditores compellant aut aliquo modo inducant partes, per se vel per alios, ut assumant certum advocatum vel procuratorem, sed electio huiusmodi omnino ipsarum partium arbitrio relinquatur.

18. Item decanus et alii auditores, praesertim antiquiores, attendant, ne aliquid non solum contra ius, sed nec etiam contra stylum et decisiones antiquas factas in Rotâ, quae impressae habentur, quoquo modo decidatur, etiam praetextu aequitatis in iure non scriptae, nisi maximâ cum ratione et discussione, omnibus votis, seu saltem illorum duabus tertiis partibus, aliter faciendum esse iudicaverint.

19. Non attendantur praeterea aliquae nullitates in causis, praeterquam ex defectu iurisdictionis, citationis, vel mandati.

20. A liquidatione fructuum et expensarum taxatione semel tantum appellare liceat, ita quod duae conformes rem iudicatam faciant.

21. Auditores causas sibi commissas ad solam partium instantiam ad cancellariam remittere non possint, sed tantum habitâ licentiâ a nobis vel successoribus nostris

¹ Haec subintellige *habiti* (n. r.).

Romanis Pontificibus, vel ex iustis causis deductis in Rotâ, et ab eâ probatis.

22. Et, si auditor cognoverit in actis adesse suspicionem criminis, remittat acta huiusmodi, vel illorum exemplum, prout res exegerit, ad iudicem ordinarium, et si causa criminalis praeiudicialis fuerit causae civili, in eius cognitione superseadeat.

23. Quodcumque iudex ipse ordinarius in causis criminalibus coram eo pendentibus indigerit depositionibus testium, vel aliquibus scripturis ad causas criminales facientibus, teneatur auditor illas, vel earum exemplum, ut praefertur, exhiberi facere.

24. Nemini liceat turbare ordinem servandum in distributionibus causarum, sed illarum commissiones distribuantur bonâ fide iuxta ordinem turni, qui nullo prorsus modo, neque a notariis, nec a quoquam alio, pervertatur, prout supra de signaturâ iustitiae dispositum est.

25. Ut autem debitus modus sportulis imponatur, non possint auditores a partibus, per se vel alium, quoquo modo sportularum nomine aliquid petere vel exigere; sed nec a sponte dantibus, ultra taxam infrascriptam accipere, videlicet:

26. In causis pecuniariis, seu profanis, aut quae alias pretio quoquo modo aestimari possint, si aestimatio rei, de qua agetur, non excedat summam mille ducatorum, aureos decem; a mille vero usque ad decem millia, viginti quinque; a decem millibus usque ad viginti millia, quinquaginta; ab inde supra usque ad quamcumque summam, centum. In beneficiis vero, si redditus annuus, de quo agetur, non excedat summam centum ducatorum, similiter decem; a centum vero usque ad mille, viginti quinque; a mille usque ad tria millia, quinquaginta; ab inde vero supra, centum aureos pro sportulis cuiuscumque sententiae definitivae

dumtaxat, ut praefertur, accipere valeant. Si vero causa aestimationem non facile recipiat, sportulae moderatae, pro rerum et personarum qualitate, iuxta taxas praedictas recipi possint. Nec aliquid ultra non solum ipsis auditoribus, sed nec eorum familiaribus, vel consanguineis, aut aliis quibusvis personis, directe vel indirecte, quoquo quaesito colore vel ingenio, exceptis esculentis et poculentis, quae triduo consumi possint, ipsarum sententiarum aut auditorum intuitu praestari possit. Quas quidem sportulas iuxta taxam praedictam apud notarium causae, post subscriptam sententiam et notario traditam et non antea, deponi et auditori consignari volumus: quodque notarius dispositionem et consignationem huiusmodi in actis notare et specificare teneatur.

§ VI.

De Capitolio et eius officialibus¹.

1. Senator et iudices ipsius possint primas instantias unicâ vice eorum arbitrio absque ullâ commissione prorogare.

2. Capitaneus appellationum, pro revocatione seu moderatione quarumcumque inhibitionum, sportulas nullo pacto accipiat: notarius vero dumtaxat mercedem actus, sive scripturae.

3. Si, petito consultore, pars quae petierit neglexerit per decem dies instare pro illius electione, capitaneus possit per seipsum causam expedire.

4. Et, si consultor electus infra duos menses a die electionis non acceptaverit, vel recusaverit, ad alterius electionem procedatur.

5. Terminus quinque dierum, datus a statuto Urbis ad redeundum pro aposto-

¹ Taxa huius curiae est in Const. seq. § 7. Ad haec vide etiam Pii IV Const. LXXI in tom. VII. pag. 214 seq. (n. r. ex Cherub.).

lis, ita et taliter intelligatur, ut sufficiat interim quaecumque pro apostolis redire.

6. Conservatores Urbis abstineant ab omni genere muneris, etiam esculenti et poculenti, a pistoibus, ianiis, salsamentariis, olitoribus, fructarolis, et aliis artificibus, nec ab eis aliquid sub quovis praetextu accipiant. A quibus etiam abstinere faciant omnino eorum scribam, notarium, secretarium, fideles, et alios eorum officiales, atque in primis extraordinarios, corporali eos poenam coercendo, et deinde ab officio removendo.

7. Nec possint de poenis statuariis, vel per eorum edicta inflicti, aliquo modo gratiam facere in totum, et praesertim de corporalibus, nec illas commutare, sine consensu ipsorum simul convocatorum; et eo casu non ultra medietatem poenae remittere; nec in domo propria super huiusmodi gratiis aliquid signare possint, sed ad earundem poenarum executionem, postquam de illarum incurso constiterit, celeriter procedant.

8. Ad quarum etiam poenarum praesertim corporalium executionem, in eventum in quem non mittantur executioni per ipsos conservatores, a die delati criminis intra quindecim dies quilibet alius iudex ordinarius et alias competens procedere possit.

9. Extraordinarios ad officium extraordinarium exercendum nullatenus admittant, nisi recepta ab eis cautione sub poenam ipsis conservatoribus benevisam, de officium ipsum fideliter exercendo, et praemissa observando, ac de seipsos repraesentando pro omni eo, quod in dicto eorum officio committere vel omittere possent, ac dictis extraordinariis fidem adhibeant iuxta formam decreti alias a conservatoribus editi, et non aliter.

10. Cogant insuper extraordinarium maiorem ad exercendum officium etiam

per seipsum, et per substitutum idoneum ab ipsis conservatoribus approbandum.

11. Atque iidem extraordinarius maior et eius substitutus ac minores extraordinarii cogere possint quoscumque, etiam per detentionem personarum, ut permittant penderari carnes, et alia omnia quae sub eorum cura sint, et pretium denuncient, et recusantes puniantur prima vice in duplum valoris rei penes eos inventae: quod si alia vice illud idem admiserint, in duplum, et alia etiam poenam corporali arbitrio conservatorum: et nihilominus extraordinarii, tam maiores, quam minores, omnia conservatoribus denuncient, et res taliter inventas nullatenus sibi retineant, sed ad ipsos conservatores deferre teneantur.

12. Et baroncellus ac alii exequentores quarumcumque curiarum eisdem extraordinariis maioribus, in praedictis et aliis eorum officium concernentibus, obedire teneantur.

13. Magistri viarum ad vias lateribus seu silicibus sternendas, prout eis opus esse videbitur, dominos contiguarum domorum cuiuscumque sint dignitatis, aut, ipsis absentibus vel solvendo non existentibus, illorum inquilinos iuris remediis opportunis ac sub eorum arbitriis poenis cogant.

14. Possint autem inquilini retinere de pensione solvenda ratam ut supra per eos solvendam, non obstante obligatione camerale, aut quacumque exceptione quae opponi posset, et non obstantibus quibusvis sequestris, etiam anterioribus.

15. Curentque easdem Urbis vias continuo et plateas ad minus quater in anno, et hoc in martii, iunii, septembris et decembris mensibus, ab immunditiis purgari.

16. Nullos actus, nullaque negocia, quae alicuius momenti fuerint, sine rogatu sui notarii expediant.

17. Reddant rationem camerae singulo

quoque semestri, prout in litteris ad camerae tribunal spectantibus constitutum est.

18. Edant initio eorum officii edicta sub nomine camerarii; et de poenis in illis atque etiam in statutis contentis nullam, sine eiusdem camerarii aut saltem clerici praesidentis mandato, gratiam facere possint.

19. In ceteris, tam quoad appellationes ab eorum sententiis, quam quoad reliqua omnia, servent omnino statuta de eorum officio loquentia.

20. Submagistri vero suas relationes, quas tamquam periti facere solent, non nisi medio iuramento faciant; et, si quid dolo vel fraude egerint, periurii et alias poenas arbitrio camerarii et clerici camerae pro tempore praesidentis incurrant, et ad interesse partibus condemnentur.

21. Consules artium quarumcumque observent carum statuta legitime approbata et usu recepta. Nec reassumant causas, praesertim mercedum ac miserabilium personarum, coram maioribus magistratibus introductas.

22. Minus impediunt aut molestent aliquo modo peritos, sive aestimatores a iudicibus electos, sub poenam privationis, et aliis arbitrio superioris.

23. Notarii vero ipsorum consulum taxam eis per statuta praescriptam¹, et ubi aliqui ipsorum nullam minorem taxam habent, aliorum, qui illam habent, sequantur, et secundum illam exigant.

24. Assessores praedictorum consulum et aliorum officialium curiae Capitolinae, salarium non habentes, caveant ne in causis minimis, id est a quinque scutis infra, quicquam pro eorum voto seu consilio, et in aliis non ultra sportulas dictis statutis taxatas, percipiant.

25. Procurator fisci Capitolini illud

ipsum in omnibus et per omnia observet, quod camerae nostrae apostolicae procurator, quoad ea scilicet capitula superius adnotata, quae ipsum etiam concernere et sibi convenire possint.

§ VII.

De iurisdictione in hebraeos¹.

1. Gubernator Urbis possit contra hebraeos in criminalibus causis procedere, etiam quod agatur inter ipsos hebraeos tantum.

2. In causis camerilibus, seu ad cameram quomodocumque spectantibus, aut ad camerarium, etiam ratione pignorum aut personarum hebraeorum bancheriorum, aut ad praesides, camerarius et praesides possint contra eos procedere.

3. In causis furtivorum pignorum, quoad hebraeos bancherios, sit locus praeventioni inter camerarium et gubernatorem.

4. Quoad auditorem camerae, hebraei sint illius iurisdictioni suppositi privative quoad alios, ubi agitur de obligatione camerale, praeterquam in dependentibus a causis et actis aliorum tribunalium iuxta suas facultates. In criminalibus autem possit idem auditor camerae contra eos procedere, prout in praeteritum procedere consueverat.

5. Inter vicarium et senatorem, in delictis in quibus christiani sunt aliquo modo participes, et sic quando adest mixtura delinquentium christianorum et hebraeorum, ex officio non autem ad querelam locum habeat praeventio; in aliis vero casibus servetur constitutio felices recordationis Iulii Papae III, praedecessoris nostri, disponens, quod, quando agitur inter ipsos hebraeos, habeat vicarius in eos iurisdictionem active et passive, quando vero inter alios, passive tantum.

¹ Taxa notarii hebraeorum est in Const. seq. § 11 (R. T. ex Cherub.).

¹ Videretur addendum *percipiant* (R. T.).

§ VIII.

*De curiâ Sabellorum et Turris Nonae*¹.

1. Iudex curiae de Sabellis gratuito a marescallo deputetur, adeo ut neque iudici dare neque marescallo propter hoc accipere quicquam liceat, etiam mutui vel alio nomine, aut quavis de causâ vel praetextu, sive ante sive post adeptum officium, etiam in vim vel praetextu cuiuscumque indulti apostolici, vel consuetudinis, quod et quam per praesentes expresse revocamus et improbamus, et, ut supra, omnino servari mandamus.

2. Deputatio vero iudicis fiat cum participatione et approbatione gubernatoris Urbis pro tempore, et fiat ad annum dumtaxat, quo finito, finitum sit etiam eius iudicis officium, nisi propter aliquam rationabilem causam prorogandum visum fuerit, quae tamen prorogatio alium² nullo pacto excedat, et semel tantum fieri possit.

3. Antequam incipiat exercere officium, caveat idoneis fideiussoribus de stando syndicatui, et finito officio, etiam si nec querelatus, nec requisitus fuerit, offerat se syndicatui coram gubernatore Urbis praefato: ille vero quadraginta diebus syndicatum absolvat, iudicemque, prout iure faciendum erit, vel absolvat, vel condemnat et puniat. Quod si intra dictorum dierum numerum non fecerit, camerarius S. R. E., qui tunc erit, duos viros deputet, qui intra alios viginti dies huiusmodi syndicatum peragant: lapsis autem dictis terminis, pro absoluto habeatur.

4. Commentariensis et capitanei nec non exequutorum eiusdem curiae munia per idoneos et fidos ministros gerantur; et neque vendantur, neque locentur ullo modo,

¹ Taxa huius curiae est in Const. seq. § 2. Ad haec vide etiam Pii IV Const. LXXI § 23 in tom. VII, pag. 217 (R. T. ex Cherub.).

² Subintellige annum (R. T.).

nec quicquam, pro illis consequendis aut exercendis, quovis nomine et praetextu solvatur, vel respondeatur, etiam vigore contractuum aut locationum de praeterito factarum, quae per praesentes nullae et irritae intelligantur, et qui aliquid solverint, vel responderint, officio privati sint et publice fustigentur.

5. Turris Nonae iudex non se intromittat in causis summam decem scutorum excedentibus, nec in criminalibus nisi levibus et minimis.

6. Et dictus iudex Turris Nonae coram gubernatore praefato in fine cuiuslibet anni syndicatui se offerre et stare teneatur, prout de iudice curiae Sabellorum supra dictum est.

§ IX.

*De curiâ Ripae et Ripettae*¹.

1. Ripettae praeses aut iudex non faciat aliquam compositionem, minusque solvere faciat aliquam poenam quantumlibet minimam, sub quovis praetextu, nisi servatis servandis, ac praevio processu ac decreto, ut ex actis intelligi possit, an iuste poena soluta vel compositio facta fuerit.

2. Neque camerarius neque Ripettae praeses transmittant extra Urbem commissarios ad mensurandum passus lignorum.

3. Ripae et Ripettae iudices in fine officii coram clerico camerae eiusdem Ripae praeside syndacatu stare teneantur.

4. Nec camerarius Ripae ultra sex menses in eius officio permanere, nec confirmari debeat.

5. Pro malâ mensuratione lignorum nullus poenâ pecuniariâ, sed corporali, veluti trium ictuum funis, aut fustigationis, aut berlinae, arbitrio iudicis puniatur.

6. Camerarius Ripae aliquas composi-

¹ Taxa curiae Ripae est in Const. seq. § 9; et curiae Ripettae ibid. in § 10. Ad haec vide etiam Pii IV Const. LXXI § 23 in tom. VII, p. 217, (R. T. ex Cherub.).

tiones facere non possit, nisi praecedente legitimo processu et decreto, et omnes compositiones in libro annotentur.

§ X.

*De iudicibus criminalibus Urbis, et pertinentibus ad eos*¹.

1. Iudices criminales Urbis, seu locumtenentes et eorum substituti, quibus certum a nobis salariū est constitutum, illo contenti nihil prorsus, aut pecuniae, aut alterius cuiuscumque rei etiam minimae quantitatis a quoquam etiam sponte dante accipiant, neque pro sportulis, seu propinis sententiarum, vel pro decretis, absolutionibus, aut relaxationibus quibuscumque in quibuscumque causis etiam delegatis et commissariis, neque quovis alio modo, titulo, vel nomine, etiam numeris, vel regaliorum, quamvis esculentum vel poculentum, etiam in casibus alioquin de iure vel quacumque constitutione permissis, sub privationis officii et inhabilitatis imposterum ad quodlibet iudicandum et aliis nostro et successorum nostrorum arbitrio infligendis poenis.

2. Camerarius; thesaurarius, et praesides camerae, excepto praeside Riparum, item hospitalium, confraternitatum, ac aliorum locorum piorum, seu collegiorum rectores, et alii quicumque habentes in Urbe iurisdictionem criminales, et facultatem iudices deputandi, non deputent in criminalibus causis alios iudices, quam aliquem ex ordinariis sibi benevisum, qui nullas debeat recipere sportulas, ut supra sancitum est, et in describendis actis atque processu utatur proprio sui tribunalis notario, nisi notarius deputantis habeat officium titulo oneroso, et ius scribendi etiam in criminalibus; quo casu ipse de-

¹ Ad haec vide etiam Pauli III Const. LXXII in tom. VI, pag. 284; et Pii IV Const. LIII tom. VII, pag. 151; et Clem. VIII Const. XII, tom. IX, pagina 538 (R. T. ex Cherub.).

serviat in dictis causis, etiam apud iudices deputatos.

3. Nullus autem iudicum in causis criminalibus procedat, vel sententiam ferat, nisi procuratore fiscali vel commissario camerae respective in omnibus actis, in quibus de iure citari debent, legitime citatis.

4. Minusque transmittantur extra Urbem monitoria, nec aliquod iudicium ad fisci vel commissarii camerae respective instantiam introducatur, sine procuratoris fisci vel commissarii camerae licentiâ.

5. Nec quisquam capiatur sine iudicis ad instantiam cuiuscumque instigatoris, nisi in causis gravibus arbitrio iudicis, et tunc non nisi datâ cautione per instigatorem de reficiendo damna, expensas et interesse, necnon etiam (si ita iudici visum fuerit) de se repraesentando.

6. Nec concedant iudices in causis criminalibus significationes aliquas, nisi in causis coram se, vel in suo tribunali; et aliter datae non observentur.

7. Pariter non relaxent monitoria criminalia pro contraventione inhibitionis obtentae in causâ civili, sed agatur pro eâ civiliter coram iudice, qui dedit inhibitionem, nisi forte contraveniendo fuerit vis aliqua illata, vel iniuria realis aut verbalis, in spretum inhibitionis et iudicis contemptum.

8. Contra reum absentem et contumacem pro delicto quilibet iudex competens procedere valeat, nec alter alterius processu impediatur.

9. Non transmittantur contra reos absentes citationes aut monitoria ad informandam curiam sub pecuniariâ muletâ, quando iudex habet in processu probationes, vel indicia contra illos sufficientia ad transmittendum monitorium, sive inquisitionem, aut citationem super delicto.

10. Nec committentur unquam in monitoriis poenae corporales maiores poenâ delicti, pro quo monitio fit.

11. Item inquisito reo non fiat inventarium illius bonorum, nisi agatur de delicto, pro quo veniat imponenda poena capitalis, vel confiscationis bonorum, aut alia notabilis poena.

12. Et quando inventarium conficiendum fuerit, non describatur inventarium huiusmodi in registro, sed tantum moderata merces pro qualitate rei a notario accipiatur.

13. Et casu, quo propter rei contumaciam inventarium fieri contingat, nonnisi unicum fiat.

14. Relaxatus ab uno iudice, non possit ab alio pro eadem causâ carcerari.

15. Similiter pro pugnis et verbis altercatoriis et iniuriis in rixâ et ex accidenti inter viles personas prolatis, aut pro quavis aliâ simplici rixâ minisque, etiam in flagranti reperti non carcerentur, nisi prius ducti ad praesentiam iudicis, sub poenâ privationis, et aliis arbitrio sui iudicis: et, si relaxandi erunt, gratis ubique relaxentur.

16. Querelae dominorum contra famulos, vel operarios, qui iam dominos ex causâ mercedis convenerunt, non recipiantur, nisi facto deposito, vel datâ cautione in formâ depositi, iudicis arbitrio, et nonnisi in eo tribunali, in quo causa mercedis pendet, si iurisdictionem habeat criminalem.

17. Captus ab incompetenti iudice, vel ab eo qui non processit, remittatur ad eum qui processit; sed captus ab eo, qui processum formaverat, non remittatur, etiam quod ab alio fuisset, in procedendo vel in contumaciam condemnando, praeventum¹; quinimo processus omnes et informationes transmittantur ad illum, qui fuit diligentior in capturâ.

18. Quod si ex pluribus delicti consortibus quilibet aliquem habeat carceratum,

remittantur omnes ad eum, qui habet principaliorum in manibus.

19. Curent autem iudices quicumque, ne rei detineantur in secretis ultra triduum antequam examinentur, nisi causae natura aliud suadeat.

20. Et tam reos quam testes interrogent, descriptis et extensis a notario integre verbis omnibus interrogatorii; reiecto prorsus et sublato abusu illo scribendi, ad opportunam domini interrogationem, vel interrogatus respondit, aut subdens interrogatus, aut simili, quem tamquam perniciosum, et uti suggestivarum interrogationum velamentum, et fraudibus plenum damnamus.

21. Responsiones similiter reorum et testium integre de verbo ad verbum, prout ex eorum ore profluunt, etiam quod contra fiscum sint, non diminute, nec per relationem, et in externae nationis hominibus adhibito scriba vel interprete illius linguae perito, fideliter scribi faciant.

22. Nec ullo pacto iudicibus liceat, vel notariis, testes, quos ipsi verisimiliter informatos crediderunt, citatos, seu vocatos, extraiudicialiter, cum iuramento vel sine eo, interrogare, et non scriptis eorum responsionibus dimittere, forsitan ex eo quod contra fiscum deponant, et pro reo; seu omnino, praevio iuramento de veritate dicendâ, eorum examen recipiatur, et in scriptis redigatur, dummodo non adsit vehemens suspicio subornationis.

23. Reorum recognitiones non fiant nisi iudice praesente, et coram pluribus, nec ullo pacto reus antea ipsi testi ostendatur.

24. Testes pro informatione curiae nonnisi in gravioribus carcerentur, et tunc pro relaxatione nihil penitus solvant, nec etiam pro alimentis, quae, vel instigator, si adest, solvere debeat, vel fiscus.

¹ Videretur legendum *praeventus* (R. T.).

¹ Videretur *sed pro seu* legendum (R. T.).

25. Captum pro uno crimine, super aliis, de quibus indicia non habent, interrogare nullo modo praesumant, sed in hoc, et aliis omnibus occurrentibus, iuris communis dispositionem iudices servare teneantur.

26. Et in quocumque crimine, quantumvis gravissimo, reos, antequam torturae subiiciant, etiam non petentes admittant ad purgandum indicia, datâ eis indiciorum copiâ, pro eâ tantum parte processus quam ipsi petierunt, in formâ boni extractus et non registri, cum expressione nominum testium, et competenti termino ad faciendas defensiones; et eo pendente detur commoditas carceratis libere loquendi cum eorum advocatis et procuratoribus, etiam semotis arbitris, nisi tamen qualitas causae aliud necessarium suadeat; et dicta copia indiciorum detur pauperibus gratis, vel ostendantur originalia advocato et procuratori pauperum similiter gratis et absque ullâ impensâ.

27. Neque cogantur rei declarare se habere testes curiae pro rite et recte examinatis; et, quatenus voluerint illos sic habere, praeter absentes et mortuos, et salvis exceptionibus contra personas et dicta testium, salvoque iure illos repetendi, talis protestatio admittatur, minimeque reiiciatur.

28. Ac testes, contra reum repetendi, prius examinentur super interrogatoriis pro eius parte datis, deinde super eorum depositionibus repetantur.

29. Ac iudices, auditores, seu locumtinentes gubernatoris Urbis, seu alterius cuiuscumque magistratus habentis facultates procedendi praeter aut contra formam iuris vel statutorum, non utantur dictis facultatibus, nisi praevio decreto dicti gubernatoris, vel magistratus, concedente sibi facultatem sic procedendi in illâ causâ.

30. Tormento vigiliae iudices non utantur nisi in delictis atrocissimis, et in quibus etiam urgentissima praecedant indicia,

et tunc nonnisi de voto congregationis illius tribupalis, quo proceditur contra reum, nec unquam reus subiiciatur huic tormento vigiliae eodem die, quo alio genere tormentorum fuit tortus, minusque reus qui tormento funis semel atque iterum tortus fuit: nec quisquam, in hoc tormento vigiliae positus, detineatur brachiis extensis ad modum torturae, ne ultra vigiliae tormentum patiat etiam tormentum funis; sed in omnibus modus adhibeatur, quo vel innocentiae reus vel supplicio reservetur; et iudices, tam in hoc quam in aliis tormentis, ipsi assidue, continueque assistant omnino, nec eorum loco notarium vel substitutum fiscalem dimittant.

31. Nec in tormento funis quemquam ultra horam pro qualibet vice detineant.

32. Insuper abstineant omnino a verbis et factis iniuriis in reos ac testes.

33. In sententiis et condemnationibus reorum absentium et contumacium iudices expriment poenas certas, neque se referant ad ius commune, statuta, constitutiones, vel edicta.

34. Reis in contumaciam condemnatis et captis, ante executionem sententiae, detur copia processus, si petatur, et actorum, etiam quod non fuerint admissi ad novas defensiones.

35. Nec ullus inquisitus, sive carceratus, sive non carceratus, non solum a notariis iuxta constitutionem nuper a nobis de anno mdcviii¹ editam (quam innovamus et illibatam esse volumus), sed nec etiam a iudicibus seu aliis quibuscumque officialibus cogatur directe vel indirecte processus cassare, absolutionem seu abolitionem petere.

36. Similiter iudices, fiscales, aut notarii nullo modo cogant vel inducant, directe vel indirecte, reos ad compositionem. Idcirco studeant iudices celerissimae causarum

¹ Quam habes in tom. xi, pag. 470, et vide praesertim § 7, pag. 472 b (R. T.).

expeditioni, ne rei diutius taedio carceris, vel laboribus, et expensis fatigati, componere, et se redimere cogantur.

37. Studeant similiter omnes iudices et officiales quorumcumque tribunalium generaliter dilationes in favorem fisci abbreviare, ne rei diutius laboribus et expensis fatigentur; nec differant expeditiones causarum inter privatos pendendum, licet procurator fisci protestetur causam non expediri nisi ipso citato pro eius interesse, nisi de eo incontinenti sallem summarie doceat.

38. Obligationes et satisfactiones quaecumque de non offendendo, vel se repraesentando, aboleri vel cassari nequeant, nisi citato fisco vel commissario camerae respective; et aliter cassae habeantur pro non cassis, nisi quando cautio de non offendendo cassatur ob pacem sequutam et consensum praestitum cassationi.

39. Et in quibus casibus officiales aut exequutores habent aliquam partem poenarum, si ex gratia poenae moderatio fiat, etiam post executionem, tamen non recipiant nisi partem eius, quod iuxta gratiae tenorem persolvitur.

40. Inhaerendo constitutionibus felicis recordationis Pii IV quae incipit: *Cum aliàs per specialem*¹, et *Cupientes pro iniunctae*², et Sixti V quae incipit: *Ad Romanum Pontificem pertinet non modo*³, et Clementis VIII quae incipit: *Inter ceteras animi nostri, praedecessorum nostrorum*⁴, ac illas ampliando, omnes et quascumque poenas, multas, compositiones et confiscationes a reis vel delinquentibus, malefactorum vel quasi fraudum et contraventionum quarumcumque vel aliam quavis occasione, per quemcumque iudicem, quavis dignitate et quantumvis

speciali notâ dignum¹ fulgentem, magistratum, seu tribunal Urbis, etiam sanctae Romanae Ecclesiae camerarium, gubernatorem, auditorem camerae, vicarium, senatorem, annonae praefectum, praesides, eorumque locatenentes, auditores, et iudices, alioque camerae Urbis ministros, quacumque dignitate fulgentes et quovis titulo et nomine criminum, vel quasi, cognitionem in Urbe habentes, vel quoquo modo exercentes, exigendas, sive ex bonorum mobilium vel immobilium praedictorum reorum vel delinquentium venditione vel subhastatione redigendas, cuiuscumque etiam minimae quantitatis, penes camerae nostrae depositarium pro tempore existentem, et non alium, integre et absque ullâ diminutione deponi debere praecipimus.

41. Nec quisquam ex iudicibus, magistratibus, aut officialibus praefatis, minus etiam fisci procurator, camerae commissarius, aut quivis alius, dictarum poenarum, mulctarum, compositionum, confiscationum, pecuniarum, aut participationum, quovis modo vel titulo habens², audeat vel praesumat sibi propria auctoritate partem aliquam etiam minimam retinere, nec aliter recipere quam de manibus depositarii praedicti, praevio dictorum magistratum mandato, fisci procuratoris, et, in causis in quibus commissarius camerae intervenire solet, ipsius commissarii manu subscripto, causam propter quam solvit, quantitatem et personam cui solvitur, explicite expressam continente, sub poena privationis officii et inhabilitatis ad alia: solutionesque, aliter quam ut supra factae, tamquam indebite extortae, restitui, atque ad earum restitutionem quilibet praedictorum ab eodem commissario camerae cogi omnino et cum effectu debeat. Et

¹ Hanc puto a *Bullario* abesse (R. T.).

² In *Bullario*, tom. VII, pag. 154 (R. T.).

³ In *Bull.*, tom. IX, pag. 73 (R. T.).

⁴ In *Bull.*, tom. IX, pag. 538 (R. T.).

¹ Videretur ex syntaxi legendum *dignâ* (R. T.).

² Utrum quid desit, lector iudicet: forsân legendum: *aut pecuniarum participationem quovis modo vel titulo habens* (R. T.).

nihilominus depositarii, aliter quam cum praedicto mandato, ut supra subscripto, solventes, de suo erogasse censeantur, et in reddendis rationibus id eis minime computari debeat.

§ XI.

*De iudicibus in causis civilibus*¹.

1. Nullus iudicum audeat supersessorias, dilationes, aut *non gravetur* cuiquam, adversus mandata ab aliis iudicibus aut in aliis tribunalibus relaxata, concedere, et concessa sint nulla, neque serventur a iudicibus, qui mandata relaxarunt, salvis tamen inhibitionibus, quae vigore appellationum, seu commissionum, aut in vim reassumptionis causae, aut susceptionis censurarum, seu termini, ab auditore camerae conceduntur, et salvis etiam cartis dotalibus.

2. Minus etiam iudices apponere possint in mandatis illam clausulam, videlicet: *Exequatur per exequutores nostros*, sub poenam nullitatis, vel simili.

3. Expediant causas a quinque scutis infra summarie, manu regia, et sine scriptis, partibus tantum oretenus auditis, nisi aliter ipsis iudicibus ex rationabili causa visum fuerit, quam Turris Nonae, Sabelorum, Ripae et Ripettae iudices et consules artium exprimere in actis teneantur.

4. Causas autem summam scutorum undecim monetae non excedentes, et eorum competentibus iudicibus vertentes, nullus prorsus iudex aut magistratus reasumere possit.

5. Similiter causae cuiuscumque collegii, societatis, confraternitatis, archiconfraternitatis, hospitalis, ordinis seu religionis, loci pii, artis, aut personae habentis ex privilegio proprium et specialem iudicem, non reassumantur, postquam eorum offi-

¹ Ad haec vide etiam Pii IV Const. LXXI et LXXII in tom. VII, pag. 214 et 224; et Pii V Constit. XXVII ibid. pag. 483 (R. T. ex Oberub.).

ciales, vel procuratores, aut personae privilegiatae, consenserint in iurisdictionem alterius iudicis ordinarii aliàs competentis, sine tamen praeiudicio facultatum et iurisdictionis auditoris camerae, nec non tribunalis ipsius camerae apostolicae, et camerarium.

6. Et causae mercedis, ad effectum faciendi depositum, illae tantum intelligantur, in quibus agitur de diurna vel menstrua mercede, sive salario.

7. Non attendant nullitates, nisi ex defectu citationis, iurisdictionis, aut mandati, sed ad expeditionem causae procedant.

8. Non relaxent arresta contra debitores, nisi praecedente mandato relaxato servatis servandis, et aliter relaxata sint nullius roboris et momenti.

9. Pro debito summam septem aureorum, ad rationem iuliorum duodecim pro quolibet aureo, non excedente, nemo carcerari possit, nisi debitum habeat annexum erimen.

10. Neque in dictâ summâ comprehendantur expensae mandati, neque fiat cumulatio summarum, vel debitorum, ad effectum carcerandi.

11. Nec concedant inhibitiones, significationes, aut *non gravetur*, in vim cuiuscumque commissionis pro dilatione vel alternativa obtinenda impetratae cum clausula *servata forma motus proprii*, nisi delato bireto viridi, et non aliter. Et nihilominus quaecumque inhibitiones et *non gravetur* aliter quam ut supra concessa, non suffragentur, et sint nullius roboris et momenti, eisque non obstantibus executionis quaelibet realis et personalis contra debitores sine bireto viridi repertos fieri possit et valeat.

12. Nec quisquam iudex, aut magistratus, praeter auditorem camerae, audeat directe vel indirecte sub quovis praetextu concedere terminum sive dilationem triginta dierum debitoribus.

13. Possit autem quilibet iudex, cui causae restitutionis in integrum, nullitatis, et attentatorum fuerint commissae, absque speciali commissione terminum praefigere ad docendum de causis restitutionis, sive de ipsis nullitatibus, vel attentatis; et eo lapsa, nihilque, quod relevet, docto, ad negotii principalis expeditionem devenire.

14. Possit etiam quisque iudex in quibuscumque causis coram eo introductis, vel introducendis, omnes terminos substantiales absque aliâ speciali commissione reiterare.

15. Mandata de manutenendo in possessorio summariissimo nullus iudicum det nisi per viam decreti, non autem cedulae, nec quicquam sportularum aut propinae pro eis, etiam a sponte dantibus, accipiatur.

16. Mandata suspicionis fugae non citato debitore in Urbe non concedantur, nisi constituto in actis summarie de credito liquido, ac de suspitione fugae saltem per iuramentum creditoris, et quod ipsi creditori non sit cautum per alios correos, vel fideiussores; et tunc etiam non relaxentur, nisi deducendo debitorem ad praesentiam iudicis, non autem ad carceres; et iudex ipse, debitore ducto audito, prout ipsi videbitur provideat. Expensas autem mandati et capturae creditor ipse absque ulla spe repetitionis exsolvat. Et, si creditor aliter huiusmodi mandatum extorserit, arbitrio iudicis puniatur, et notarii in concessione huiusmodi mandatorum suspicionis fugae, aut sequestrorum, nullo pacto possint creditores cogere ad solvendam vel deponendam mercedem mandati executioni.

17. Mandata suspicionis fugae non subscribantur, nisi visis a iudice iuribus; et a iudicibus non subscripta, executioni nequaquam mandentur.

18. Iuramentum calumniae non admittant iudices, nisi praestitum iuxta formam

a nobis infra notariis in illius receptione praescriptam.

19. Pro periurio autem, in dicto iuramento calumniae commisso, non facile iudices criminaliter procedant, neque in alio tribunali, quam ubi periurium commissum praetenditur, et tunc non retardato iudicio civili.

20. Iuramenta vero litis decisiva coram iudice suscipiantur, et non aliter, nisi iudex aliud arbitratus fuerit ex causâ infirmitatis vel alterius legitimi impedimenti litigantium.

21. Causae discussionum inter creditores et haeredes defuncti, seu alterius debitoris de cuius bonis inter ipsos creditores agitur, intra tres menses, quoad praesentes, quoad absentes vero citra montes, intra sex, ultra autem, intra novem menses expediantur. Et nullo modo nisi ex magnâ causâ, ut supra diximus, instantia praedicta prorogetur. Et a die obitus debitoris, intra duos menses haeredes praesentes, absentes autem citra montes, intra quatuor, ultra vero montes, intra sex, inventarium conficere, et, an velint haereditatem adire, deliberare teneantur. Et interim iudices, coram quibus causas discussionis huiusmodi pendere contigerit, bona ipsius debitoris, vel defuncti vel decocti, creditoribus habentibus sua credita liquida (receptâ idoneâ cautione de restituendo habentibus priora et potiora, et contribuendo habentibus aequalia iura) consignari mandent et faciant.

22. Et quia iam a felicis recordationis Pio Papa V praedecessore nostro constitutum est, ut in causis discussionum miserabiles personae aliis anterioribus creditoribus pro summâ scutorum quinquaginta praeferrantur, volumus et declaramus, id habere locum etiam cum dictae miserabiles personae sunt in maiori summâ creditrices, ut nihilominus pro dictâ summâ scutorum quinquaginta dumtaxat aliis e-

tiam anterioribus in omni iudicio iuxta dictam constitutionem praeferrantur.

23. Et dictarum miserabilium personarum causae, ad instantiam creditorum, coram quibuscumque iudicibus ordinariis competentibus introduci et ab illis terminari possint.

24. Pro sigillo iudices ordinarii in quibuscumque causis et expeditionibus (his tantum exceptis quae taxam requirunt) non nisi iulium unum recipiant.

§ XII.

Communia iudicum omnium, tam civilium, quam criminalium¹.

1. Nullus iudicum sive ordinariorum sive delegatorum, quantaecumque dignitatis et auctoritatis, etiam speciali notâ dignus, domi suae familiariter retineat advocatum aliquem vel procuratorem, etiam consanguineos, aut suae curiae notarium.

2. Similiter nullus iudicum sive ordinariorum sive delegatus, suadendo vel rogando, minus etiam commendando, vel aliâ quomodolibet directe vel indirecte, se immisceat in proponendis advocatis, procuratoribus, vel sollicitatoribus in causis, tam coram eis quam coram aliis pendentibus.

3. Ipsi autem iudices ordinarii quicumque, tam civiles quam criminales, abstineant omnino a procuratoris, vel advocati munere, tam publice quam secrete, exercendo.

4. Ad haec iudices omnes, item auditores, subauditores, locatenentes, et substituti, seu alio quocumque nomine nuncupati, tam in causis civilibus quam criminalibus et mixtis, a partibus coram se litigantibus (sive sint actores, accusatores, querelantes, aut instigatores, sive etiam rei conventi, inquisiti, vel querelati) nihil prorsus muneris aut doni, neque sub alio quocumque

¹ Ad haec vide praecit. Const. LXXI Pii IV, § 12, in tom. VII, pag. 216 (n. T. ex Cherub.).

titulo, nomine, vel praetextu, quantumlibet minimum accipiant, sub poenis nostro et successorum nostrorum arbitrio infligendis.

5. Iudices quicumque, tam civiles quam criminales, tam ordinarii quam delegati, etiam in causis in officio archivii praelatis Romanae Curiae commissis, sententias prout in cedulâ ferre et terminos pro servatis habere soliti, dictarum sententiarum cedulas subscribere et publicare, nec non terminos pro servatis habitos intra decem dies omnino a die habiti termini pro servato, et non ultra, declarare possint et debeant, exceptis Rotae auditoribus, qui in hoc eorum facultatibus utantur.

6. Nec citationes, in quarum¹ terminis pronunciare, vel quarum terminos pro servatis habere contigerit, penes se ipsos retinere possint, sed penes notarios dimittant; alioquin sententiae et termini ipsi, lapsis dictis decem diebus, pro nullis et circumductis habeantur.

7. A litigantibus iudices et eorum usque ad secundum gradum cognati et affines, eorumque familiares, neque mutuum, neque fideiussiones, nec alias similes obligationes recipiant.

8. Similiter a baroncellis, et quibusvis aliis exequutoribus, etiam suarum curiarum particularibus, etiam sponte dantibus, sub quovis praetextu nihil prorsus recipere possint.

9. Innovamus constitutionem felicis recordationis Gregorii Papae XIII, praedecessoris nostri, de datis et promissis propter gratiam vel iustitiam consequendam, quae incipit *Ab ipso pontificatus nostri*, et est sub datâ anni millesimi quingentesimi septuagesimi quarti, nonis novembris, pontificatus sui anno tertio, cuius tenor hic pro expresso de verbo ad verbum habeatur².

¹ Edit. Cherub. et Main. habent *quorum* (n. T.).

² Quam vide in *Bullario*, tom. VIII pag. 108 (n. T.).

§ XIII.

*De sportulis, seu propinis*¹.

1. Nullus iudicum ordinariorum, Urbis et Romanae Curiae, cuiuscumque dignitatis, etiam speciali notâ dignus, in causis civilibus ordinariis, ratione sportularum sive propinarum, aliquid prorsus accipiat, etiam a sponte dare volentibus.

2. In commissariis autem pariter civilibus, ubi de summâ scutorum vigintiquinque agitur et infra, nihil prorsus; a vigintiquinque supra usque ad centum inclusive, scuta tria; a centum usque ad ducentum, scuta sex; a ducentum usque ad quamcumque summam, scuta decem, et non ultra.

3. Pro quacumque sententiâ declaratoriâ ob non partitionem monitorii in contumaciam, non ultra iulios septem cum dimidio.

4. Pro declaratoriâ in vim litterarum, aut aliâs habente vim diffinitivæ², si summa sit certa, accipiant iuxta taxam praedictam, si vero incerta, sed agatur ad ipsarum litterarum executionem, accipiant iuxta causae et personae qualitatem, dummodo non ultra quinque aureos.

5. Pro quacumque interlocutoriâ, sive decreto, ante sententiam diffinitivam, nihil omnino.

6. Similiter et pro decreto mandati de manutenendo, item decreto moderationis, inhibitionis, et multo magis pro decreto taxationis expensarum, nihil omnino recipiatur.

7. Pro decreto super contractibus minorum, mulierum, aut rerum Ecclesiae et piorum locorum in domo ipsorum iudicum interponendo, non ultra iulios quinque, extra domum vero, non ultra iulios decem.

¹ Ad haec vide etiam cit. Const. LXXI Pii IV, § 3-8, tom. VII, pag. 215 (R. T. ex Cherub.).

² Edit. Main. legit *diffinitive* (R. T.).

8. Quae decreta nonnisi a gubernatore, auditore camerae, vicario, et senatore, eorumque iudicibus, ac iudice Burgi in Burgo, et avvocato pauperum dumtaxat, et a nullo alio, interponantur: et a pauperibus nihil recipiant.

9. Facultates autem interponendi decreta, quibusvis aliis personis et iudicibus in Urbe hactenus concessae, pro cassis et annullatis haberi volumus, prout illas omnino cassamus et annullamus.

10. Capitaneus autem appellationum curiae Capitolii recipiat sportulas iuxta taxam ei constitutam ab Urbis statutis, non tamen in casibus sibi hac constitutione interdictis.

11. At praedictas sportulas, sive propinas, ut supra taxatas iudicibus, nonnisi de manibus notarii causae, et sententiâ prius ab ipsis subscriptâ, accipere ullo modo liceat.

12. Debeantque propterea notarii librum habere, in quo dictas sportulas seu propinas notent, cum pro iudicibus deponuntur, ubi, cum postea latâ sententiâ iudici persolvuntur, ipse iudex manu propriâ notato deposito subscribat se illam recepisse. Quae sic, ut supra, iudici data deinceps inter expensas litis taxandas ac reficiendas omnino ponatur, et victori reficiatur, usu quocumque contrario non obstante.

§ XIV.

De commissariis.

1. Quicumque commissarii et subcommissarii, tam ad instantiam fisci nostri, quam etiam particularium personarum, a nobis, aut a successoribus nostris Romanis Pontificibus, vel almæ Urbis nostrae gubernatore, camerae apostolicae auditore, vicario, senatore, et aliis quibuscumque iudicibus, ordinariis seu delegatis, ad diversa loca missis ad sumendas informationes, formandos processus et alia necessaria gerenda, necnon omnes et singuli

notarii, secum ad effectus praedictos assumpti¹, teneantur² omnia et singula acta per eos scripta et recepta, processus, testium dictâ originalia et authentica, cum primum ad Urbem redierint, vel commissio finita fuerit, omni morâ postpositâ, penes acta³ notarii, ubi ipsa causa specialis pendet vel pendere speratur; aut, si id dubium sit, apud eum iudicem quem procurator fiscalis noster elegerit, exhibeant, deponant et dimittant, sub amissionis integri eorum propterea debendi salarii, ac etiam ducentorum ducatorum, camerae apostolicae applicandorum, poenâ.

2. Ne autem propterea notarii et scribae praedicti laborum suorum iacturam faciant, mandamus, ut, si pars certa et manifesta fuerit, ad cuius instantiam talis processus sit formatus, contra eam pro condignâ notarii satisfactione iudices ipsi summarie et executive procedant, prout in causis mercedum et depositorum gubernator procedere consuevit; sin autem nulla sit pars, sed solus fiscus noster ex officio inquirat et procedat, tunc de primis, quae ex causâ huiusmodi proveniunt, emolumentis eidem notario celeriter et sine fraude iudices causae satisfieri mandent et faciant cum effectu.

3. Necnon commissarii praedicti ad bona quaecumque, tam mobilia quam immobilia et semoventia, ubicumque existentia, quarumcumque personarum pro tempore delinquentium, et quoruncumque excessuum seu delictorum praetextu, quae iudices ipsi, coram quibus causas huius-

¹ Perperam edit. Main. legit *assumptis* (R. T.).

² Huic verbo *teneantur* deberet postea respondere infinitivum *deponere*, aut simile; vel paulo post legendum *exhibere*, *deponere* et *dimittere* pro *exhibeant*, *deponant* et *dimittant*; vel tandem ipsum verbum *teneantur* delendum (R. T.).

³ An heic mendum aliquod irrepserit, aut an sit legendum *archivia*, iudicet lector (R. T.).

modi pendere contigerit, camerae seu fisco nostro applicanda esse putaverint, capienda et apprehendenda deputati seu deputandi, se de bonis ipsis non amplius intrmittere, nec ex eis quicquam, etiam ratione viatici, seu aliâ quavis ratione vel causâ, sibi retinere ullatenus possint aut debeant; sed, causis et processibus huiusmodi coram iudicibus illis coram quibus illae prius pendebant terminandis et finiendis remanentibus, ipsi commissarii in informationibus et processibus in similibus fieri solitis rite formandis¹ dumtaxat versari, ac fideliter et ordinate, omnique cessante strepitu et confusione, bona ipsa, uti decet, in inventarium redigere et annotare, ac illa, sic redacta² et annotata, thesaurario seu depositario camerae praedictae in provinciâ, sive eius vicethesaurario aut vicedepositario, in illâ civitate vel loco deputato, realiter et cum effectu dare, tradere et consignare teneantur. Volumus autem quod de bonis, sic annotatis et consignatis, eisdem commissariis, de eorum viaticis iuxta formam et ordinem a iudicibus a quibus dicti commissarii transmissi fuerint praescriptum, satisfieri a depositario possit et debeat.

4. Commissarii vero ad spolia, decimas, subsidia, vel alia regalia, aut credita cameraria vel fiscalia exigenda, sive recuperanda, nonnisi idonei et probatae vitae, nullum habentes in ea interesse, constituentur, qui etiam iureiurando ac idoneis cautionibus de eorum officio fideliter et diligenter exercendo astringantur. Serventurque quoad eos in omnibus decreta congregationis bono regimini communitatum Status Ecclesiastici praepositae, et edicta cameraria, quae per praesentes approbamus et innovamus.

¹ Edit. Main. et Cherub. legunt *formandi* (R. T.).

² Edit. Main. legit *redicta* (R. T.).

§ XV.

De advocatis pauperum et fisci¹.

1. Advocatus pauperum sollicite studeat, ne carcerati in aliquo tam a iudicibus quam etiam ab exequutoribus et carcerum custodibus graventur, et propterea non absint unquam in visitationibus carcerum, tam publicis quam privatis. Et procuratores pauperum, ac illorum substitutos, et etiam carcerum visitatorem singulis hebdomadis unâ vice ad se evocet, et de omnibus carceratis, praesertim iis qui in secretis detinentur, diligenter se informet. Et, si ipsos procuratores vel substitutos et visitatorem negligentes invenerit, visitatoribus carcerum denunciât, atque ut de aliis provideatur instet; et, cum ratione sui officii gratis pauperes defendere et illis patrocinari debeat, nihil prorsus ab illis accipiat. Et, ut facilius pauperibus operam suam impendere valeat, visitato¹ carcerum quolibet die ad eum accedere, et alia, quae illi hac constitutione iniuncta sunt, facere teneatur.

2. Non possit advocatus praefatus contra reos ad offensam, etiamsi causa extra carceres agatur, patrocinando, aut aliâs quomodolibet, sub quovis praetextu intervenire; nec, exceptis pauperibus, pro ullo alio, qui contraxerit aut litiget cum camerâ, patrocinetur.

3. Fisci advocatus in omnibus causis criminalibus, et aliâs fiscum tangentibus, ubi articuli iuris emerint, interveniat (et procurator fisci ipsum super hoc omnino requirere teneatur) et in eis absque ullo praemio patrocinetur. Possit tamen ab instigatoribus propriam iniuriam vel interesse prosequentibus, si quid sponte dare voluerint, illud percipere. Idemque

¹ Vide etiam dictam Const. LXXI Pii IV, § 36 et 38, tom. VII, pag. 218, 219 (R. T. ex Cherub.).

² Sic omnes edit.; sed mendum irrepsisse facile senties: videretur legendum *visitator* (R. T.).

in omnibus visitationibus carcerum adesse teneatur, nec reorum, etiam extra carceres existentium, defensionem assumat, sed pro veritate et iustitiâ causam fisci tueatur.

§ XVI.

De pauperum procuratoribus¹.

1. Procuratores pauperum, ac ipsorum substituti, singulo quoque die carceres visitare, et nomina omnium qui ad illos ducuntur, ac iudicum de quorum mandato², ac etiam causas eorum detentionis, et diem cum in liberiori carcere seu ad largam ponuntur, et an ante vel post prandium sive coenam, annotare teneantur; et similiter pecunias, et alias quascumque res, quas invenerint repertas fuisse penes ipsos carceratos; et deinde omnia ad notitiam dicti advocati pauperum deducant; ad quem, etiam quod ab ipso minime requisiti fuerint, semel in hebdomadâ, et interim toties quoties carceratis opus erit, accedant.

2. Nihil omnino accipiant, non solum a pauperibus, sed nec etiam ab aliis carceratis, etiam quod divites sint.

3. Non possint aliquo modo dicti procuratores et substituti contra reos ad offensam, etiamsi extra carceres ipsorum reorum causa agatur, patrocinando, vel aliâs quomodolibet, sub quovis praetextu intervenire.

§ XVII.

De fisci procuratore et substitutis³.

1. In omnibus causis criminalibus quoruncumque iudicium et tribunalium, etiam Ripae, Ripettae, et aliorum omnium, unus tantum sit fisci procurator generalis, a nobis et successoribus nostris scilicet deputatus, quo citato, vocato et audito, et non aliter,

¹ Vide cit. Const. § 37 (R. T.).

² Supple *detinentur* (R. T.).

³ Vide etiam dictam Pii IV Const. LXXI § 39, tom. VII, pag. 219 (R. T. ex Cherub.).

possit ad earum expeditionem, compositionem, seu quodcumque aliud decretum procedi, exceptis dumtaxat causis fori Capitolini, et iis in quibus pro fisco intervenire solet camerae commissarius.

2. Qui fisci procurator in primis prospiciat, ut, quemadmodum in admissione ad eius officium in camerâ iuramentum praestat de illud recte ac fideliter administrando, ita deinde taliter in illius prosecutione se gerat, ut promissis respondeat, nec ullam causam promoveat, quam calumniosam esse cognoverit, et, cum primum de calumniâ, lite coeptâ, vel de rei innocentia constiterit, ab illâ desistat, etiam non expectatâ sententiâ.

3. Cumque ratione sui officii cogatur ad introducendas causas in quibus de interesse fisci agitur, nihil omnino ab instigatoribus accipiat pro decreto vel subscriptione cuiuscumque monitorii, etiam ad personaliter comparandum, vel aliâ quacumque causarum introductione.

4. In prosecutione vero causarum tam ipse quam substituti ipsius non nisi moderate¹ pro labore per eum sive eius substitutos ad utilitatem et commodum eorundem instigatorum subeundo. Nihil vero accipiat a reis sub quovis praetextu, et praesertim ab iis qui obtinuerint sententiam absolutoriam, a qua ipse procurator appellare noluerit, nec etiam pro appositione manus in mandatus de relaxando.

5. Similiter et substituti ipsius, pro inventariis, cassationibus processuum, citationibus, informationibus, aut alio quocumque praetextu, titulo vel causâ, nihil prorsus a reis, sive in carceribus sive extra eos constitutis, aut pecuniae aut muneris, etiam esculentum aut poculentum et a iure vel constitutionibus permissum, accipiant, sub poenâ infamiae, privationis officii, inhabilitatis in posterum,

¹ Subintellige *accipiat* vel *accipiant* (R. T.).

et aliis etiam nostro et successorum nostrorum arbitrio.

6. Quoad expensas contumaciales, vel quae aliâs a reo reficiuntur, si instigator aderit, sive apertus sive secretus, qui ipsas fecerit, ipsi instigatori procurator fiscalis, cui ratione condemnationis solvendae veniunt, restituat; ubi vero nullus adfuerit instigator, satisfactis prius de illis notariis pro mercede laborum suorum, residuum dictarum expensarum, cum non sit iustum raum ex contumaciâ suâ commodum consequi, eidem procuratori fisci solvatur.

7. Reos ipse fisci procurator aut eius substituti non interrogent, neque testes examinent, nisi in praesentiâ iudicis. Atqui¹ extra carceres liceat eisdem cum interventu notarii examinare. Et pro assistentiâ, sive pro² examine reorum vel testium, sive ad offensam vel aliâs pro reo productorum, nihil prorsus accipiat ipse, nec eius substituti; et ubi in termino citationis examini testium non interfuerit, vel interrogatoria non dederit, testes inducti sine ulteriori dilatione examinentur.

8. Citatus originalem citationem non possit ultra diem penes se retinere, sed illam die sequenti restituere teneatur; in qua citatione pars, ad cuius instantiam fit, nomen notarii, in cuius officio causa tractatur vel tractari debet, et procuratoris, si principalis absit ab Urbe, debeat apponere; alioquin citatio ipsa nulla censeatur, nec ipsum fisci procuratorem afficiat.

9. Non det mandata de capiendo quempiam, voce vel in scriptis, nisi ubi adfuerit periculum fugae, et iudicis copiam incontinenti habere non possit.

10. Et, cum ad signaturam spectet causas appellationum nomine dicti procuratoris fiscalis a³ sententiis contra eum latis

¹ Nempe *sed*, nisi malueris legere *Atque* (R. T.).

² Edit. Main. legit *pro sive* (R. T.).

³ Praep. a nos addendam censuimus (R. T.).

interpositarum reiicere vel committere, idem procurator appellare non prohibeatur; verum, quoad illarum reiectionem vel commissionem, pro causarum vel personarum qualitate, signatura ipsa occurrentibus casibus huiusmodi providere poterit; in cuius commissionis signaturâ citetur prius, antequam signetur, pars quae sententiam absolutoriam obtinuit, et aliter signatura nullius sit¹ roboris, vel momenti.

11. Et, cum officium procuratoris fisci quoad causas criminales principaliter consistat in prosecutione publicae vindictae, non se intromittat pro obtinendis inhibitionibus de supersedendo in causis civilibus, et praesertim usurarum, nisi ubi de iure ad eius instantiam inhiberi potest.

12. Nec ei concedantur litterae ad partes pro capiendis inditiis, nisi dato prius aliquo fumo, arbitrio iudicis a quo impetrantur; et tunc non committantur alteri, quam loci Ordinario, vel eius vicario, nisi subsistente probabili causâ suspensionis.

13. Nec etiam dilationes non necessariae, nec debito longiores². Quinimmo potius studeant iudices quamprimum causas expedire.

14. Procurator praefatus non tractet de compositione cum ipsis reis, sed expeditioni causarum incumbat; et ubi reus compositionem fieri petierit, non fiat nisi cum interventu iudicis, et ipsius fisci procuratoris.

15. Qui etiam non prosequatur causam appellationis a sententiâ contra eum latâ, ubi adsit instigator secretus vel apertus, nisi datâ prius per eundem instigatorem cautione de reficiendo expensas tam prioris quam ulterioris instantiae in eventum succumbentiae.

¹ Utraque edit. Main. et Cherub. habet *si* (R. T.).

² Subintellige *concedantur* (R. T.).

16. Non audiatur fiscus protestando, causam quae agitur inter privatos non expediri nisi ipso citato sub praetextu interesse ipsius, nisi de illo incontinenti, quantum iudici sufficere videbitur, docuerit.

17. Et cum sit fisci et camerae apostolicae procurator generalis, et propterea ad eum spectet procuratores fiscales uti eius substitutos in terris sanctae Romanae Ecclesiae deputare, illos legati etiam de latere cum litteris patentibus dicti procuratoris fisci ad eorum officia admittere teneantur, et faciant admitti. Qui substituti, sub poenâ privationis eorum officii ac aliis arbitrio nostro imponendis, ipsum procuratorem generalem de omnibus fiscum concernentibus, et praesertim de sententiis tam absolutoriis quam condemnatoriis, certiores facere debeant.

18. Caveat autem idem procurator generalis, ne a dictis eius substitutis, sive pro substitutione faciendâ, sive quavis aliâ ratione vel causâ, quicquam recipiat, sed omnia emolumenta eisdem substitutis libere et integre dimittat.

19. Vigessimam autem dicto fisci procuratori, et centesimam substitutis¹ ipsius, de compositionibus, confiscationibus, et poenis eorum operâ et interventu iam incameratis, idest factâ iam incameratione, et non prius, deberi ac persolvi volumus et declaramus.

20. Et amplius iidem substituti fiscales, cum ad reformandos processus extra Urbem mittuntur, ultra victus et equorum impensam, possint etiam debita et taxata viatica recipere.

21. Et fisci procurator septem substitutos habere debeat, quibus singulis camera scuta quinque menstrua persolvat, videlicet quatuor substitutos pro tribunali gubernatoris, duos pro tribunali auditoris camerae, et unum pro tribunali vicarii.

¹ Omnes edit. erronee legunt *substituti* (R. T.).

§ XVIII.

De advocatis, procuratoribus, et sollicitatoribus¹.

1. Advocati, seu procuratores, consanguinei vel affines usque ad secundum gradum alicuius iudicis vel officialis, in causis coram eo pendentibus nullo pacto valeant patrocinari.

2. Non omnes passim, sed ii solum ad procurandum in Rotae auditorio admittantur, qui doctrinae usus et morum examen subierint, et per ipsius Rotae decanum, vel alium loco decani arbitrio Rotae deputandum, adhibitis duobus vel tribus procuratoribus ab ipsorum collegio deputatis, super his universis approbati fuerint; unde, si qui tales in praemissis idonei reperti non erunt, a procuratoris officio removeri volumus; ac pro dicto examine aliquid exigi vel solvi debere expresse prohibemus.

3. In tribunalibus gubernatoris, auditoris camerae, vicarii, et senatoris, procuratores non admittantur, qui non sint prius approbati a superioribus illius tribunalis, et in libro particulari descripti.

4. Quin etiam, ut indemnitati litigantium consulatur, omnibus et quibuscumque iudicibus districte praecipimus, ne procuratores inhabiles ad causas coram ipsis agendas admittant.

5. De propinis seu bibalibus dandis, procuratores aut etiam advocati se non immisceant; sed curam hanc partibus vel earum sollicitatoribus relinquunt.

6. Stipendia modeste, nec ultra meritum, aut ultra taxas capiant.

7. Et sicut de quotâ litis, ita de fructibus et expensis aut parte earum in quibus

¹ Aliam habes horum reformationem quam edidit Benedictus XII in suâ Const. *Decens et necessarium* (quae legitur num. II apud Cherub., et nescio quomodo a *Coquelines* in edit. Main. relata non fuit; nos eam dabimus addendam ad calc. tom. IV n. edit.): vide etiam Pii IV, Constit. LIV § 10, tom. VII, p. 156 (R. T. ex Cherub.).

adversarii condemnantur, aut aliis emolumentis et praemio, cum partibus in eventum victoriae quisquam advocatus vel procurator nullatenus conveniat.

8. Unum procuratorem idoneum cum competenti salario, qui patrocinium pauperibus gratis praestet, singulis annis deputent procuratores in eorum collegio, et factam deputationem denuncient advocato pauperum, qui eius operâ uti, et pauperes ad eum, cum occurrerit, mittere possit.

9. Cum notariis vel aliis de gratiis registorum et extractuum, praeterquam in partium principalium utilitatem et commodum ita quod evidenter apparet per instrumentum publicum, non paciscantur; et in his reperti culpabiles perpetuo sint procuratoris officio privati.

10. Notariatus aliquod officium procuratores emere non possint, neque cum notario societatem aliquam inire, neque in totum, neque in partem, sub poenâ amissionis ipsius officii. Quod advocatis etiam prohibitum esse volumus sub eadem poenâ.

11. Sententias contra eorum principales a curiâ absentes, a quibus procurare¹ licet, in rem iudicatam transire non permittant, sed appellare, et causam committi facere teneantur, ac principalibus suis significare, et prorogationem fatalium semel petere, sub poenâ privationis officii, et aliis poenis arbitrio iudicis.

12. Postquam alicuius causae patrocinium susceperint, et onus procuratoris receperint, indefensas causas non dimittant, sed pro viribus defendant, nisi excusationem legitimam habeant a iudice approbandam; necnon secreta causarum adversariis² non revelent aliquo praetextu vel causâ, sub iisdem poenis.

13. Procuratores et sollicitatores quarumcumque causarum non possint a suis

¹ Ita omnes edit.: at forsân legendum *appellare* (R. T.).

² Erronee edit. Main. fert *adversarii* (R. T.).

clientibus salarium petere, nisi conventum.

14. Pridie eius diei quo Rota agitur, non liceat advocatis, procuratoribus, et sollicitatoribus, etiam tamquam amicis vel aliter attinentibus, studia auditorum perturbare.

15. Procuratores, qui sunt de collegio procuratorum, praecedant omnes alios procuratores, licet antiquiores.

16. Neque advocatus, neque procurator, aut sollicitator, qui pro unâ parte patrocinium suscepit, in eadem causâ pro alterâ patrocinari possit, sub poenâ privationis officii, et infamiae.

§ XIX.

De notariis tribunalium Urbis.

1. Nullus notariorum cuiuscumque curiae, sive criminalium sive civilium causarum, audeat quicquam exigere, nisi iuxta taxam eis traditam, quam vulgari sermone scriptam in eorum officiis appensam, ita ut ab omnibus legi possit, habere teneantur.

2. Exerceant autem singuli (etiam quibus officia per sedem seu cameram apostolicam concessa fuissent) eorum officia per seipso, nec illa arrendare, locare, aut in administrationem quovis modo concedere possint, sine expressâ nostrâ aut successorum nostrorum Romanorum Pontificum licentiâ in scriptis obtentâ; et tunc non nisi personis a superioribus sui tribunalis approbatis, ac receptâ satisfactione de fideliter exercendo, et observandis taxis et reformationibus.

3. Et loca pia habentia aliquod simile officium illud exerceri faciant ab aliquo viro probato ab eis stipendiato, et a superiore sui tribunalis approbato, qui taxas et reformationes observare, ut supra, satisficere teneatur.

4. In iuramento calumniae a partibus praestando, notarii iurantem admoncant

vim et importantiam ipsius, et faciant haec nominatim et specificè asserti et iurari: Primo, quod non animo calumniandi agit, vel defendit, sed quia lis pro parte suâ sibi iusta videtur: Secundo, quod probationem non exiget, nisi quam pro veritate sibi necessariam putabit: Tertio, quod nihil dedit, aut promisit, dabit, vel promittet iudicibus, aut notario, vel testibus, aut mediatoribus, aut alicui alteri personae, ut sententiâ detur: Quarto, quod calumniandi animo aliquam dilationem non petet: Quinto, quod pactum de quotâ litis non fecit. Quae capitula per actuarium iurantibus declarari mandamus, sub poenâ decem aureorum vice qualibet incurrendâ. Et nihilominus¹ ulterius ad scribendum in illâ causâ non admittatur. In actis tamen non opponatur² nisi iurasse monitum iuxta formam huius constitutionis³.

5. Nihil scribant in causis ubi agitur de summâ vel re valoris infra quingentesenta, nisi aliter iudex mandaverit.

6. Et in causis scutum unum non excedentibus notarii cuiuscumque curiae nihil prorsus recipiant a partibus; ab uno vero scuto usque ad duo inclusive, pariter nihil (nisi si quid a iudice fuerit eis concessum) sub poenâ furti.

7. Neque possint rogari de instrumentis quae extra iudicium fiunt ad referendum alteri, quamvis connotario, etiam camerae, vel auditoris camerae, sed quisque per se aut per proprios substitutos,

¹ Vel hic subintellige ipse actuarium, scilicet, praeter poenam praedictam, ulterius, etc., vel postea lege non admittantur, nempe capitula (R. T.)

² Forsan legendum opponatur (R. T.)

³ Si conicere licet, sensus huius loci mendosus videretur esse: quae capitula per actuarium iurantibus declarari mandamus: et nihilominus non admittantur scripta in illâ causâ ad augendam scripturationem, sed in actis non opponatur nisi tantum iurasse monitum, etc. (R. T.)

qui in ipsius officio commorantur, de dictis instrumentis rogetur, et non pro altero ad referendum.

8. Si contingat unum notarium accipere terminum pro alio notario ad referendum, teneatur accipiens, per totam illam diem qua acceperit, relationem facere, et decretum scribatur sive subscribatur manu notarii referentis.

9. Nec quisquam similiter possit in futurum plura notariatus officia in diversis tribunalibus obtinere; sed censeantur esse dicta officia inter se incompatibilia, absque nostrâ vel successorum nostrorum Romanorum Pontificum licentiâ.

10. Et tam ipsi, quam eorum substituti, non possint esse procuratores in curiâ, in qua notarii sunt, aut substituti officium exercent.

11. Citationes, monitoria, seu quasvis alias provisiones extra Urbem mittendas, non expediant ad alicuius instantiam, nisi notato in actis nomine procuratoris principalis, aut alterius illas obtinentis; ut, si ad illarum moderationem sit procedendum, possit pars incontinenti scire, quis sit citandus, eiusque citatio sufficiat ad obtinendam moderationem.

12. Nec sufficiat in actis exprimere nomen procuratoris, nisi iis notus sit in curiâ ad hoc ut citari possit, vel saltem talis procurator eligat domicilium ubi citari velit.

13. In mandatis executivis vigore instrumentorum, sive apocarum, relaxatis, tam in curiâ quam extra eam mittendis, apponatur dies, mensis et annus instrumenti, sive apocae, cuius vigore mandatum relaxatum fuit.

14. Similiter in relaxatione mandatorum, et quarumcumque expeditionum, tam in curiâ quam extra eam mittendarum, citatis partibus, vel earum procuratoribus, aut in contradictorio iudicio obtentorum, apponi debeat altera ex istis clausulis,

videlicet: *In contumaciam N. procuratoris*; vel, si procurator vere contradixerit et in actis protestationem fecerit, loco praedictae clausulae, scribatur: *Non obstante protestatione N. ex adverso procuratoris*.

15. Porro, moderatis inhibitionibus a suo iudice emanatis, nullo praetextu notarii lapso termino intimationis possint obtentae moderationis fidem retardare, nisi de impedimento vere constet in actis. Notarii quorumcumque tribunalium Urbis, exceptâ Rotâ, teneantur in quibuscumque causis, etiam commissariis, intra Statum Ecclesiasticum dare litteras missivas loco remissorialium, et pro singulis litteris huiusmodi, atque illarum instrumento, etiam cum articulis et interrogatoriis introclisis, solvatur merces iuliorum novem, nec pars, huiusmodi litteras petens, contra eius voluntatem cogatur remissoriam accipere.

16. Summaria testium, quando a notariis dari contigit, scribantur in bonâ cartâ non bibulâ, et caractere intelligibili, solutâ solitâ mercede.

17. Notarii nullam prorsus mercedem aut emolumentum etiam minimum recipiant, quod prius in libro receptorum (quem retinere debeant) fideliter non annotaverint, cum expressione diei, causae, et personae solventis, ut ex libro superior possit ex officio cognoscere, si quid ultra taxas indebite receperint.

18. Ceterum de datione arrharum pro registris, extractibus, aut copiâ iudiciorum non stetur libro notarii; nec eius annotationi, nisi cum subscriptione partis, aut procuratoris arrham dantis.

19. In manualibus, vel broliardis, vel libris instrumentorum actorum, et filzarum quas vocant ligatarum, non dimittant notarii folia ullâ in parte alba, ubi scribi solet, sed, ubi sic alba remanserint, ea interlineare teneantur.

20. Non retineant scripturas et iura

quaecumque producta in pulpitis, sed, intra biduum a die productionis eorum, productionem in manuali seu broliardo actorum annotare, et in filzis ponere teneantur, etiam quod productio fuerit in calce citationis annotata. Examina reorum et testium quorumcumque, tam in civilibus quam in criminalibus, ab initio et in ipso actu examinis describantur in libro bene compacto et cor. paginato.

21. Non audeant notarii inconsulto iudice facere ex se decretum aliquod quantumlibet solitum et ordinarium, nec aliquem terminum quamvis levissimum in formâ, ut aiunt, servare; sed semper iudicem adeant, et citationes omnes coram eodem legant, ab eoque decreta sumant, et deinde in actis apponant; et idem servant etiam si terminus sit ad videndum inhiberi iuxta formam commissionis, sub poenâ falsi et privationis exercitii.

22. Citationes, et aliae cursorum et mandatariorum relationes, nullatenus in actis apponantur, nisi cursores et mandatarii eas in cartulis earum subscripserint, et supra subscriptionem nomen notarii causae appositum fuerit.

23. Citationes et alios actus pro aliquo vel contra aliquem non recipiant, nisi tam actoris quam rei nomen cum cognomine, et exercitii vel habitationis vel patriae designatione, specificè in eis exprimat.

24. Citationes ad videndum mandari consignari pignora non recipiant, nisi appositum sit etiam ad videndum mandari subhastari.

25. Item non audeant differre vel retardare publicationem, ostensionem et lectionem sententiarum, tam civilium quam criminalium, sub praetextu non solutae notae ipsarum, aut registri, et aut alterius cuiusque mercedis sibi debitae. Quin immo teneantur per totum sequentem diem illas, unâ cum citationibus ad sen-

tentiam, in peculiari libro, quem ad hoc habeant, registrare.

26. Quod etiam servetur in cedulis privatis depositorum, quae scilicet statim factâ illarum productione registrentur.

27. Sententiarum, decretorum, aut aliarum quarumcumque scripturarum, tam civilium quam criminalium, copiam unicuique petenti, solutâ copiae competenti mercede, dare teneantur.

28. Caveant insuper notarii scribere quemquam in actis uti instantem, protestantem, producentem, seu quomodolibet comparentem, nisi is tunc praesens fuerit; nec suffragetur mandatum generale notario datum a quavis personâ, ut possit eius nomen in causis vel actis apponere.

29. In eventum in quem in causis fiant nullitates quae possint adscribi culpae aut negligentiae notarii, et pars propter paupertatem expensas reficere non valeat, ad illas substitutus notarii, qui in causâ scripsit, teneatur.

30. Protestationes¹ scribantur in broliardo eodem die, nec recipiantur in foliis volantibus, et, quatenus ob eorum² longitudinem in huiusmodi foliis recipiantur, statim huiusmodi receptio in broliardo annotetur.

31. Similiter non audeant expedire mandata, quae non fuerint a iudice manu propriâ subscripta; et, aliter expedita, sint omnino et in quacumque curiâ etiam Capitoli nullâ. Verum dicta subscriptio gratis fiat, nec ob eam augeatur ullatenus solita impensa mandatorum.

32. Quando aliquis notarius allegatur suspectus, et alius deputatur, una tantum merces consignanda alteri ex dictis notariis, cui de iure persolvatur.

33. Custodiant notarii diligenter scripturas omnes, extractus, et registra; et quibusvis personis accomodata infra an-

¹ Edit. Main. habet *protestatione* (R. T.).

² Forsan legendum *earum* (R. T.).

num a die accommodationis recuperare, alioquin, eis vel aliquo eorum deperditis, illa suis sumptibus reficere teneantur.

34. In notariorum officiis non recipiantur substituti, scribe, iuvenes, vel alii quicumque ad testes examinandos, neque ad conficienda acta civilia aut criminalia, nisi qui prius fuerint, tam quoad sufficientiam pro munere ab eis exercendo, quam quoad vitae probitatem, a superiore tribunalis approbati.

35. Ad rogandum vero quaelibet instrumenta, testamenta, et alias quascumque dispositiones, tam inter vivos quam in ultimâ voluntate, non admittantur, nisi praevio rigoroso examine sint prius creati notarii ab habente facultatem; neque tamen propterea talis approbatio principalem notarium sive officialem excuset, quominus, si quid praefatorum culpa vel facto minus recte gestum fuerit, ipsi omnino notarii teneantur, prout teneri volumus, ad damna, expensas et interesse partibus damnatum passis.

36. Notarii non audeant rogare vel stipulari obligationes aliquas sive contractus, etiam parvi momenti, nisi vel contrahentes ipsos notarii bene noverint, vel ab uno saltem ex testibus, cum iuramento adhibitis, cognitos esse sciant, testesque praedicti, aut unus eorum, contrahentes ut supra recognoscentes, noti sint iisdem notariis; et nihilominus in quibuscumque contractibus, ultra nomen et cognomen cuiuslibet contrahentium, apponatur etiam patria, et nomen patris, aut alia similis demonstratio; atque de huiusmodi cognitione mentio fiat in instrumento; alioquin, ultra poenas infra subiectas, teneantur etiam partibus ad omnia damna, expensas et interesse, neque per hoc derogatum censeatur statutis maiorem in proposito solemnitatem vel diligentiam requirentibus.

37. Prohibemus insuper ne in instru-

mentis, testamentis, et aliis actibus in quibus testes requiruntur, notariorum socii, substituti, et alii in officio illius notarii qui rogatur degentes admittantur, sed alios adhiberi omnino mandamus.

38. Disdictam societatis officii teneantur notarii non solum in manuali registrare, sed etiam in margine instrumenti societatis annotare his verbis, videlicet: *Die tali disdicta, et die tali reproducta*; neque talis reproductio disdictae in actis alterius notarii de societate non rogati fieri possit, neque facta suffragetur, nisi quando contractus societatis extra Urbem est rogatus, vel etiam in Urbe, quando est rogatus notarius, qui non sit actuarius alicuius tribunalis; quibus casibus disdicta registretur in manuali, ut supra, sub poenâ in quolibet praefatorum casuum notario principali scutorum centum ipso iure fisco applicandorum, et substituto scribenti¹, vel de tali actu rogato, sub poenâ infamiae et suspensionis ab exercitio.

39. Idemque servetur in nominatione, necnon et in translatione periculi vitae; quae non suffragentur, neque cuiquam prosint, nisi parti intra tempus ad nominandum vel transferendum intimatae, et per notarios, ut supra, fuerint annotatae.

40. Et, si notarii, eorumque substituti, actuarii, vel iuvenes quicumque, se quoquo modo, directe vel indirecte, sub quovis etiam amicitiae nomine vel praetextu, ingesserint, interposuerint, vel tractaverint, seu mediatores fuerint in aliquo censuum, societatis officiorum, aut aliorum quorumcumque negotiorum contractu, non possint (sub poenâ perpetuarum triremium, ac privationis officii, eiusque proprietatis, et tituli ipso iure camerae apostolicae applicandi) ullas pecunias, bona, seu res, etiam minimae quantitatis, a quoquam

¹ Edit. Main. legit *scribendi* (R. T.).

etiam sponte dante occasione praemissâ recipere, sed sint et esse debeant contenti debitâ eis mercede rogatus instrumenti, si quod ab eis fuerit rogatum.

42. Quaelibet instrumenta subscribantur ab eo substituto qui illa confecit, apponendo nomen et cognomen suum in margine finis instrumenti.

43. Instrumenta quoque in suis manualibus dietim extendantur et describantur.

44. Instrumenta quaecumque, ab eis rogata, notarii debeant infra tres menses a die celebrati contractus vel instrumenti in librum, quem fileam vocant, redegisse, vel in protocollum, quod alii manuale extensorum appellant, descripsisse cum suo indice. Non derogando per hoc statutis diligentiorum formam requirentibus.

45. Testamenta autem et codicillos viventium nemini ostendant, sed fideliter recondita servant, et, quatenus sint aperta, illa et illos intra tres menses in librum ad hoc de more compactum redigant.

46. Alia cuiuscumque generis, qualitatis, quantitatis, contractus, acta, instrumenta, vel ab ipsis rogata, vel apud eos producta, teneantur partibus interesse habentibus ad earum beneplacitum gratis ostendere, ipsisque copiam facere et tradere, solutâ solitâ mercede competenti, sine tamen die, anno, mense, testibus, ita ut nullam in iudicio fidem facere possint.

47. Neminem tamen possint adstringere ad accipiendum instrumenta publica, vel eorum exempla, nisi ita ipsis contrahentibus, aut aliis interesse habentibus, placuerit.

48. Pro rogitu cuiuslibet instrumenti, cum quibusvis conditionibus et clausulis, ubi non adsunt particulares taxae, et ubi non praecedit conventio partium, solvantur, pro quolibet centenario scutorum usque ad scuta mille, iulii duo; a mille usque ad quinque millia, iulii unus pro quolibet simili centenario; a quinque mille

usque ad quamcumque summam, bononeni quinque pro quolibet simili centenario, dummodo in totum non excedat summam scutorum viginti quinque.

49. Pro cassatione cuiuslibet instrumenti seu retrovenditionis census, vel similibus, cum quibusvis cessionibus, reservationibus, conditionibus, seu transationibus, et aliis clausulis, ubi non adsunt particulares taxae, solvatur ad eandem rationem, prout dictum est pro rogitu cuiuslibet instrumenti.

50. In tradendis autem publicis instrumentis quoad mercedem quicumque notarii, sive descripti in archivio Romanae Curiae, sive in archivio Capitolii, et alii notarii retinentes publica officia, non habentes specialem taxam publicorum instrumentorum, vel in quibus eorum taxa non disponeret, teneantur servare taxam statutorum Urbis.

51. Pro rogitu testamentorum, codicillorum, donationum inter vivos et causâ mortis, ubi non adsint taxae minores, vel ubi notarii non subiiciuntur statutis Urbis, et ubi non fuerit aliter conventum per partes, si fuerint factae¹ a personis quorum patrimonium non excedat scuta quinque millia, solvantur iulii quinque; a quinque millibus usque ad viginti millia, scutum unum; a vigintimilibus usque ad quamcumque summam non exigant ultra scuta duo.

52. Orta inter notarios et litigantes vel alios differentia super ipsorum notariorum mercede, non a notariorum collegiis seu deputatis ab eis, sed ab eorum iudicibus², qui non ad mensarios seu notarios remittant, sed ipsimet proprio ipsorum arbitrio definiant, inviolabiliter observatâ taxâ.

¹ Aptius legeretur *facta*, nempe *testamenta*, etc. (R. T.).

² Aliquid hic deesse videtur, ex g. *definiatur* (R. T.).

53. Et quandocumque notarii vigore huius constitutionis ex facto suo, vel suorum, tenentur aliquid refundere, restituere, aut partibus resarcire, procedatur contra eos executive, et manu regiâ.

54. Ad haec, archivii privilegia illaesa esse cupientes, statuimus et mandamus, quod protonotarii, comites palatini, et alii quicumque habentes vel habere praetendentes facultatem creandi notarios, aut spurios legitimandi, non possint illos creare vel legitimare, nec iurisdictionem aut potestatem aliquam in Urbe et extra eam per unam dietam legalem exercere, in praedictum collegii archivii, et privilegiorum eius, iuxta constitutionem felicis recordationis Leonis X praedecessoris nostri editam pridie nonas octobris MDXIII, quae incipit *Ex ministerii pastoralis*¹, quam innovamus et approbamus;

55. Quodque, si aliquis creditor mandatum de capiendo, ratione suspicionis fugae, in quocumque tribunali, etiam auditoris camerae, contra debitorem suum, vel² ipsius debitoris pecunias et bona sequestrum aliquod obtinuerit, creditor ipse ad mandati executivi expeditionem, vel aliquo modo illius solutionem faciendam, aut eius taxam deponendam, cogi non possit.

56. Iuramenta suspicionis fugae ab aliis, quam a principalibusmet, vel personis ad id speciale mandatum habentibus, non recipiant.

57. Sequestra non scribant, etiam in causis mercedum, nisi in executionem mandatorum³ servandis relaxatorum, vel nisi docto de credito etiam extrajudicialiter arbitrio iudicis, iuratoque prius de dilapidatione, aut fugae suspicione.

¹ Huiusmodi in *Bullario* non legitur sed habetur de hoc Iulii II Const. XVIII ac XIX in tom. V, pag. 458.

² *Supple contra* (R. T.).

³ Forsan legendum *servatis servandis* (R. T.).

58. Advocatos, procuratores, et sollicitatores pro fideiussoribus occasione litium dandis nullo pacto recipiant.

59. Significationes per viam recursus concedendas non scribant, nisi cum clausulâ, *Non tamen in contumaciam*.

60. Alias vero significationes non scribant nisi vigore termini, aut nisi productis iuribus, vel probationibus super solutione, aut nisi stante pendentia litis, sive lite finita, vel nisi datâ cautione de stando iuri et iudicatum solvendo, quando essent relaxata mandata suspicionis fugae pro assecuratione iudicii, aut nisi stante negatione contra mandata in contumaciam relaxata.

61. Responsiones ad articulos et iuramenta super partitis decisivis coram iudice tantum recipere possint et debeant, nisi ipse iudex aliter decreverit ex causâ infirmitatis aut legitimi impedimenti colitigantium.

62. Constitutionem a nobis die primâ martii MDCVIII contra notarios criminales Urbis editam¹ innovantes, denuo et districte inhibendo praecipimus omnibus quibusvis notariis cuiuscumque tribunalis et curiae quoquo modo causas criminales exercentibus, ne, sub poenâ privationis officiorum et proprietatis ipsorum ipso facto incurrendâ, et camerae nostrae apostolicae applicandâ, aliisque gravioribus etiam corporalibus arbitrio iudicis imponendis poenis, audeant vel praesumant mercedes notulae sententiae, vel decreti, aut cassationis processus in relaxatione carceratorum, seu abolitione querelarum non carceratorum, etiam a sponte dantibus, nec etiam ad minimum accipere, nisi quando reus ipse fabricato processu, et praecedente plenâ causae cognitione et discussione, fisco et parte si aderit citatis, in ipsâ sententiâ, vel decreto vim diffinitivae habente et a iudice subscripto, fuerit a crimine, pro quo

¹ Quam vide in tom. XI, pag. 470 (R. T.).

definiebatur, vel querelabatur, diffinitive tanquam innocens, vel tamquam hactenus non repertus culpabilis, expresse absolutus.

63. Pro compositionibus vero easdem notulas decretorum et cassationes¹ accipere (nisi in causis et criminalibus gravibus et gravem² poenam merentibus, et in quibus non solum intervenerit plena causae cognitio, sed etiam discussio, et decreta fuerint non iudicis tantum, sed et procuratoris nostri fiscalis manu subscripta) minime possint.

64. Remissiones tamen gratiosas bannitorum in contumaciam condemnatorum, necnon exilii et triremium poenarum, de ordine nostro et pro tempore existentis Romani Pontificis, excipimus, in quibus iidem notarii notulas decretorum et cassationis processuum accipere licite possint. In aliis autem quibuscumque casibus contenti esse debeant solâ mercede mandati de relaxando, si rei fuerint carcerati; et, si non fuerint carcerati, pariter contenti sint eâ mercede, quae, si carcerati fuissent, eis deberetur pro dicto mandato de relaxando, reprobata, prout reprobamus, omni pravâ consuetudine et observantiâ notariorum, ad effectum extorquendi notulam decreti, in omnibus fere decretis de relaxando apponentium illa verba, *mandavit cassari, et amplius non molestari, silentium imponi*, vel similia.

65. Et insuper, super³ eisdem poenis, omnibus notariis prohibemus, ne, per se vel alios, reos quoquo modo processatos, ad processus cassationem, aut cuiuscumque sententiae vel decreti absolutorii impetrationem vel postulationem, per citationem ad se representandum, aut ad sententiam, vel aliâs qualibet viâ, directe

¹ Paulo infra in num. 64 legitur *cassationis processuum* (R. T.).

² Perperam edit. Main. legit *gravamen* (R. T.).

³ Forsan legendum *sub* (R. T.).

vel indirecte, aut quoquomodo, cogere, inducere, aut invitare audeant vel praesumant; sed omnia et quaecumque hac nostrâ constitutione contenta ad unguem omnino observent.

66. Et pro mandatis de excarcerando, quibus a iudice adiectum est *gratis*, nihil prorsus; et ¹ *in formâ pauperum*, pro medietate tantum accipiant: ideoque nec mandati mercedem ante recipiant, quam a iudice fuerit subscriptum, et forte receptam omnino restituant.

67. Nec pro copiâ indiciorum, quam effectualiter reo non dederint, quicquam percipere (nisi loco arrhae) debeant, et ubi reus amplius ipsam copiam habere noluerit, etiam quod arrham dederit, ab ipso non exigant, nisi pro ratâ copiae confectae.

68. Similiter alimenta carceratorum penes eos deposita notarii, sine ullâ retentione pro deposito vel aliâ qualibet diminutione, carceratis integre consignent.

69. Quicumque ex notariis² in eorum officiis scribentibus in aliquo praemissorum contraverit, pro qualibet vice poenam scutorum viginti quinque, aliasque poenas pecuniarias et corporis afflictivas pro modo excessus a suo iudice arbitrandas, incurrat, damnaque et interesse partibus reficere cogatur.

70. Ultra praemissa, diligenter per omnes notarios, cuiusvis tribunalis observanda, sancimus, ut notarii infrascriptorum tribunalium etiam sequentes ordinationes quemlibet eorum tangentes servare debeant.

71. Notarii camerae illis qui annatas et alia iura camerae pro expeditionibus debita persolverint, quietantiarum et liberationum instrumenta, super solutionibus per eos factis, intra triduum, iuxta veterem consuetudinem, mercede solitâ receptâ, in formâ authenticâ tradere compellantur,

¹ Id. *pro mandatis in forma pauperum* (R. T.).

² Forsan hic deest particula *vel* (R. T.).

aut per eos non stet quominus tradantur. Et abstineant ab indebitis exactionibus, maxime pro obligationibus solvendi annatas.

72. Bullas, quarum ratione commune, annata, vel alia iura solvi debent camerae apostolicae, quae quomodolibet concernunt interesse dictae camerae aut Sedis Apostolicae, sive earum continentiam, per seipsos tantum, et non per substitutos, scribant et annotent in libris; et bullae registratae auscultentur per mensarium ipsorum notariorum, qui in signum auscultationis manum apponere in registro, et de malâ auscultatione teneri debeant¹. Et registra in archivio palatii apostolici custodiantur.

73. Obligationes solvendi commune et alia iura camerae pro monasteriis vel ecclesiis oneratis pensione, aut solvendi quinquennium ratione unionum, infra quindecim dies ab ipsismet notariis in libro scribantur.

74. De restitutis autem servetur consuetudo capiendi iulios duos cum dimidio cancellariae pro qualibet restitutione bullarum, et non ultra.

75. Emolumenta eis debita, tam ratione registrationis bullarum quam alia quaecumque, inter se certo pretio, vel aliâs quomodolibet, non arrendent, nec arrendare possint.

76. In expeditionibus et scripturis conficiendis, de propositione et commissione factâ in plenâ camerâ mentionem expressam facere teneantur.

77. Ponant in massâ communi mercedes instrumentorum omnium, tam camerarium quam interesse camerae active et passive seu aliâs quomodolibet concernentium, etiam extra cameram, coram thesaurario, vel alio per nostrum aut successorum nostrorum chirographum vel litteras aut ali-

¹ Nescio an legendum foret *debeat*, nempe ipse *mensarius* (R. T.).

ter deputato, rogatorum; de quibus rogatus notarius teneatur illa denunciare collegio, et, ut praefertur, in massâ ponere, demptâ ratâ sibi pro mercede laborum debitâ iuxta constitutiones ipsorum.

78. Et conficiatur liber, apud eorum mensarium dimittendus, in quo quisque notarius in fine hebdomadae, summatim describat singulas, quas fecerit, expeditiones.

79. Pro expeditionibus et sigillo in gratiosis, quando sunt plures personae consortes, etiam si sint congregationes, collegia, capitula, vel universitates, non solvatur nisi pro taxâ duorum. In iudicialibus vero expeditionibus non nisi pro uno tantum exigatur.

80. Et pro litteris patentibus quorumcumque commissariorum, tam a camerario quam a thesaurario, vel commissario camerae, etiam in partibus constitutorum, non solvatur ultra iulios viginti duos in totum, computato sigillo et mercede secretarii ac notarii.

81. Mercede semel solutâ iuliorum quinque notario dictae camerae pro deputatione iudicium ad solidanda computa, pro quacumque postea subrogatione solvatur tantum medietas summae praedictae.

82. Notarii gubernatoris teneant intus vel iuxta dictum palatium eorum officia separata, et in locis ita distantibus, ut colligatorum tumultus nullum afferre possit impedimentum.

83. Manualia citationum et manualia protestationum separatim et distincte teneant.

84. Expeditionum duos libros habeant, in quorum uno distincte¹ et ordinatim annotare debeant omnes significationes per viam recursus concedendas, cum expressione nominis colligantium et curiarum a quibus locumtenens recursus iuxta suas

¹ Male edit. Main. legit *distinctae* (R. T.).

facultates concedet, et etiam summae, vel valoris rei de qua agitur; necnon omnia sequestra et monitoria ex quavis causâ discernenda.

85. In altero autem similiter annotare debeant omnia mandata executiva, non tamen in contumaciam, et omnia arresta, mandata de excarcerando, significationes dotales, aut vigore termini, aut in vim litis pendentiae, aut litis finitae, aut stante deposito vel negatione, aut datâ cautione de stando iuri et iudicato solvendo concessas, et omnes citationes, vel inhibitiones vigore commissionis, aut extra curiam decretas, dummodo in quolibet ipsorum casuum agatur de re vel summâ scutorum auri septem, constituentium iulios octuaginta quatuor, ut supra.

86. Listas expensarum non faciant, neque propterea mercedem aliquam etiam a sponte dantibus recipiant, nisi praevio locumtenentis decreto, et eiusdem subscriptione, in calce citationum *ad videndum taxari expensas* apponenda.

87. Examen testium scribere possint duo tantum notarii pro quolibet officio, quos gubernator pro tempore approbaverit, et non alii.

88. Notarii auditoris camerae, ultra ea quae sancita sunt de tribunali auditoris camerae et de aliis notariis, abstineant a monitoriis iactationis et iactationum, aut aliis quibuscumque, quibus prima instantia a suis ordinariis auferatur, exceptis casibus privilegiatis.

89. Et in monitoriis specialibus in primâ instantiâ, ubi permittitur, et inhibitionibus vigore appellationum, quae ab auditore camerae conceduntur in partibus cum clausulâ, *dummodo causa summam scutorum quinquaginta excedat, et molestiae non sint iudiciales*, debeant praedictam clausulam, *dummodo causa*, scribere litteris maiusculis et loco illius clausulae, *dummodo molestiae non sint iudiciales*,

scribere pariter litteris maiusculis haec verba, videlicet, *dummodo iudicium non sit coeptum in partibus*; ita ut, si iudicium coram aliquo iudice competenti sit coeptum, monitorium non afficiat. Et quatenus inter partes de dicto valore controvertatur, auditor camerae, vel eius in civilibus locumtenens, constituto sibi etiam extraiudicialiter causam non excedere dictam summam, teneatur per litteras missivas, et absque ullâ impensâ, dictas eorum inhibitiones et monitoria revocare et causas ad suos iudices remittere.

90. Et (quoniam experientiâ compertum est, quod notarii multoties inducunt huiusmodi monitos et citatos, ut in iurisdictionem tacite consentiant) volumus, ut quando summam praedictam causa non excedit, huiusmodi consensus in iurisdictionem minime sufficiat, nisi adsit expressus.

91. Non possint relaxare mandata vigore termini in eorum officiis suscepti, quando iam mandatum a iudice causae in alio tribunali est relaxatum. Eo vero nondum relaxato, in arbitrio sit et potestate creditoris illud utrobi voluerit accipere, cogi tamen ad id non possit.

92. Atque in praefatâ termini susceptione non admittant aliquam conditionem, reservationem, aut protestationem terminum petentis, neque illam scribant, sed tantum simplicem debili confessionem, et solvendi in fine termini obligationem, et non aliter.

93. Et ad effugienda incommoda, quae ob citationes deperditas, forte etiam subtractas, frequenter occurrunt, mandamus eisdem auditoris camerae notariis, ut singuli iuxta veterem consuetudinem manuale actorum omnino conficiant, illudque infra unius mensis spatium a die publicationis praesentium debeant inchoasse, et quanto citius perfecisse, in futurum vero illud quolibet trimestri faciant, ac auditori ca-

meraemet quolibet trimestri exhibere teneantur.

94. Teneantur notarii praedicti describere in listâ omnes indistincte informare volentes in suâ die, nec pro ordine, antelatione, vel informando iudice aliquid recipiant, etiam a sponte dantibus. Et lista fiat unâ die pro alterâ. Et in eventum in quem omnes in listâ positi informare non potuerint, aliis praeferantur in sequenti informatione.

95. Pro contradictis non recipiant, nisi quod vere solvitur officio contradictarum.

96. Substituti notariorum eiusdem auditoris tribunalis, ad conficiendum acta civilia seu criminalia, ad testes examinandos, necnon ad roganda quaelibet instrumenta, testamenta, et alias dispositiones, ultra requisitas approbationes auditoris camerae, sive eius in civilibus vel criminalibus locumtenentium, non admittantur, nisi praeviâ etiam approbatione collegii eorundem notariorum, in qua notarii ipsi de approbatione, fide et idoneitate admittendorum attestentur.

97. Quodque tam notarii sub amissionis officii, quam eorum substituti praedicti sub triremium perpetuarum poenâ, aliquas societatum officiorum pecunias, censuum, et aliorum cuiusvis generis contractuum¹ nisi procuratorio nomine, vel de ordine, consensu, aut voluntate partium, exigere, recipere, et penes se quovis modo retinere, tractare, et habere non audeant. Et si secus fecerint, notarii ad damna et interesse, quae culpâ substitutorum eorundem partibus evenerit, teneantur et obligati sint, ac contra eos in his executive procedi possit, et debeat.

98. Postremo dicti notarii nihil unquam cuiusvis generis scripturae ad iudicium pertinentis, quod extra Curiam mittendum sit, expediant, et parti tradant, nisi

cum subscriptione auditoris, vel eius locumtenentis.

99. Notarii vicarii Urbis non faciant monitoria generalia vel specialia extra Curiam et Urbis districtum, cum non sit eorum officii; nec dent censuras, neque terminum super obligationibus in formâ camerae. Neque concedant monitorium in formâ *Significavit* pro rebus deperditis, nisi iuxta formam Concilii Tridentini.

100. Non capiant pro examine, vel litteris ordinandorum, nisi quantum sibi a Concilii Tridentini decretis et¹ reformatione sumere est permissum.

101. Pauperibus gratis dent, ut tenentur.

102. Notarii Rotae, in confectione registrarum, rubricarum, et copiarum remissoriis, compulsoriis, executorialibus, notis sententiarum diffinitivarum, testium examine, et huiusmodi, hanc nostram et alias Rotae constitutiones accurate observent, sub poenis in eis contentis, quas innovamus, nec ultra, quam per eas licet, accipiant.

103. Litteras remissoriales scribant in cartâ iuxta veterem morem a cartulario lineatâ, cuius unaquaeque linea contineat saltem syllabas decem et octo, atque rotuli palmus sit linearum triginta.

104. Dent iidem notarii Rotae petitas a partibus expeditiones absque requisitione depositi pro registro illius actus vel expeditionis conficiendo, vel facto deposito registrum de illis omnino fiat et non relinquunt folia in albis.

105. Facto registro conficiant inventarium actorum, instrumentorum, et scripturarum in eo descriptarum, actoris primum, deinde rei acta et iura notando, cum adiectione foliorum in quibus illa descripta reperiuntur, et dictum inventarium assuant initio registri.

¹ Edit. Main. legit *contractum* (R. T.).

¹ Forsan legendum *de* (R. T.).

106. Pro notis vero interlocutoriarum nihil accipiant; quod idem de moderatis solutionibus in copiis, et publicatione testium servetur.

107. Ac pro relationibus socio faciendis de rogatis per eos, nihil capiant.

108. Faciant praeterea singuli in eorum officio broliardum qui dicitur actorum, in quo omnes omnino provisiones, decreta, comparitiones, et protestationes, etiam a tergo citationum scriptae notentur. Item et manuale citationum cum suis protestationibus, et decretis, atque aliarum rerum registrari solitarum, ita ut nihil prorsus supersit in cartulis, quod non sit in libris descriptum.

109. Officia notariorum Rotae non conferantur nisi personis peritis et idoneis, quae per seipsos illa exercere sciant et exerceant, nisi aliquam legitimam causam impediatur. Nec eo casu officia aliquibus arrendare, aut substitutos deputare valeant, nisi a proprio auditore approbati fuerint, qui insuper de officio fideliter exercendo arbitrio auditoris cavere debeant.

110. Et pro ipsorum substitutorum facto, notarii ipsi, quoad interesse partium, tanquam principaliter obligati omnino teneantur.

111. Pauperes omnes qui iuxta formam constitutionum admitti debent ad iuramentum paupertatis, tam in beneficialibus quam in profanis, etiam per procuratorem admittant, et si ille, pro quo iuratur, praesens non erit, ultra notarii vel procuratoris assertionem, per duos testes de paupertate doceri debeat; ita tamen ut, quicumque fuerit admittendus, non sine iuramento et obligatione pinguioris fortunae, ut moris est, admittatur, et hoc nisi evidens sit atque notorium, quod paupertatem iurare volens sit opulentus, quo casu illum admittere non teneantur.

112. Quae omnia et singula inviolabi-

liter observari mandamus sub poenam, ultra alias infra expressas, viginti quinque annorum, ac suspensionis ad sex menses pro prima vice, et, si secunda erraverint, eo ipso in poenam privationis officii et alias hac nostra constitutione contentas incurrant.

113. Quocirca querelae omnes pauperum et oppressorum ad dictae Rotae decanum deferantur, qui his omnibus opportunis remediis provideat, tum ne partes opprimantur, tum ut opprimere ausi puniantur, et praedicta exactissime serventur.

114. Notarii consulum agriculturae, et ceterarum artium taxam eis per statuta praescriptam, et ubi aliqui ipsorum nullam minorem taxam habent, aliorum, qui illam habent, sequantur, et secundum illam exigant; et qui non habent officium titulo oneroso, exigant tantum pro medietate taxae aliorum notariorum Capitolinorum, et non ultra in omnibus et per omnia.

115. Protonotarius senatoris non se immisceat in causis criminalibus, neque fideiussiones recipiendo, neque mandata subscribendo.

116. Notarii Capitolini, deservientes collateralibus senatoris pro actuariis, per seipsos coram collateralibus acta conscribant, nullumque aliud officium notariatus in alia quavis curia obtineant.

117. Et tam dictus protonotarius, nec non maleficiorum, et collateralium notarii, quam scriba senatus, secretarius conservatorum, notarius magistrorum viarum, et alii omnes notarii curiarum Capitolii, aliquid etiam minimum non recipiant ultra taxam ipsis statutam sub quocumque praetextu.

118. Eorundem notariorum Capitolii defunctorum, et eorum, qui in posterum decedent, haeredes, ac quicumque alii scripturas eorum detinentes, exceptis iis qui emerunt officia, iuxta constitutionem

felicitis recordationis Sixti Papae V praedecessoris nostri¹, infra quindecim dies ab obitu ipsorum notariorum ac publicationis praesentium respective computandos, scripturas praedictas cum nomine notarii, cuius fuerint haeredes, sub poenam amissionis dictarum scripturarum et emolumentorum inde provenientium, consignent archivio Populi Romani, cuius custos librum teneat, in quo per inventarium dictae scripturae adnotentur.

119. Notariorum officia in curia de Sabelis duo tantum habeantur, neque hic numerus ullo praetextu augeri unquam possit, et ii etiam approbandi sint ab Urbis gubernatore pro tempore existente.

120. Notarius curiae Turris Nonae observet tabulam notariorum curiae Sabeliorum.

121. Notarii locorum piorum debeant servare stilum, consuetudinem, et taxas tribunalis vicarii, nec prorsus aliquid recipere ultra quod notarii vicarii in suis causis ordinariis recipere possunt. Qui autem ex eis gratis sunt deputati, nec habent officium titulo oneroso, non possint exigere nisi pro medietate dictae taxae notariorum vicarii, et non ultra, in omnibus et per omnia.

122. Notarius Ripettae pro publicandis instrumentis et in publicam formam dandis exigat iuxta formam statutorum Urbis.

123. Et in conficiendis extractibus servet formam Capitolinam, et normam aliis praescriptam.

124. Atque in prima instantia nullus in curia Ripettae fiat extractus, minusque in secunda coram praeside, nisi de utriusque partis consensu, vel notarius fuerit iuratus suspectus, ita ut acta transportari debeant; et, si secus factum fuerit, qui arrham dedit totum de suo solvere te-

¹ Sixti V de notariis habetur Const. XIX in tom. VIII, pag. 621, et seq.; sed alia forsitan hic innuitur (R. T.).

neatur, nec ulla detur cedula depositi contra alium.

125. Nullum mandatum notarius dare possit pro iudiciis absque iudicis licentia.

126. Singulis autem diebus, etiam festivis, ab ortu solis usque ad occasum, officium apertum tenere debeat, neque ab illo discedat sine causa necessitatis.

127. Deposita non recipiat, nisi usque ad summam permissam; et penes eum facta, post decretum de consignando, debeat omnino infra diem consignare, sub poenam arbitrio praesidis.

§ XX.

De registris, extractibus, et exemplis, seu copiis¹.

1. Quoad registra et extractus perpetuo statuimus et ordinamus, quod in omnibus et quibuscumque causis cuiuscumque generis ordinariis in quibuscumque Urbis tribunalibus, et coram quibusvis iudicibus, nullis prorsus exceptis, motis et movendis (quae scilicet a principio via ordinaria introductae fuerint, etiamsi in illarum progressu una forsitan, aut plures commissiones supervenerint, ac materia introducta via ordinaria non esset² de iurisdictione iudicis ordinarii), nulla penitus fiant registra, sed tantum extractus simplices, et absque aliqua terminorum extensione: qui in uno confecti, in quibusvis aliis tribunalibus, si ad illa transportantur, plenam fidem faciant in omnibus et per omnia, perinde ac si essent registra extensa.

2. Minusque extractus in causis ordinariis fiant, etiam una vel utraque partium petente, nisi de iudicis licentia in scriptis obtenta, vel nisi acta essent ad alium iudicem transportanda.

3. In vere autem commissariis causis summam ducatorum ducentorum auri de-

¹ Ad haec vide taxas notariorum, de quibus in Const. seq. per totum (R. T. ex Cherub.).

² Male edit. Main. habet esse (R. T.).

camerâ excedentibus, quarum videlicet principia ordinarie non sunt introducta, registra quidem fiant, sed modo infra-scripto, quem et in extractibus praedictis servari volumus et mandamus.

4. Registra bona et legibilia notarii accurate, et iuxta normam hac nostrâ constitutione traditam et innovatam, faciant.

5. Tam in registris quam in extractibus huiusmodi conficiendis, facultates iudicum ordinariorum, vel deputationes eorum locatentium (cum illae sint notoriae, et illarum exempla publica et impressa habeantur) nullatenus praeinserantur, et pro illis notarii nihil a partibus exigant.

6. Deinde, tam in ordinariorum extractibus, quam in eorum et aliorum quorumcumque delegatorum, etiam causarum palatii nostri apostolici auditorum et S. R. E. cardinalium, registris, dimittantur appositiones festorum ordinariorum et certorum. Si autem occurrant festa incerta et repentina, in quae caderet observatio alicuius termini, fiat mentio de illis summarie, et hoc modo, videlicet: *Die tali fuit consistorium publicum*, et sic de ceteris similibus.

7. Successive citationes, sive cum inhibitione, sive absque eâ factae, in earum reproductione nullo pacto repetantur, sed illarum exequutio tantum apponatur his aut similibus verbis: *Tali die reproducta fuit citatio, de qua supra, quae fuit exequuta.*

8. Nec monitoria procuratoribus de solutione registri facta ponantur in registro, nisi forte ad effectum docendi de censuris.

9. Praeterea si contingat commissiones semel registratas aliis commissionibus dependentibus praecineri, illae amplius non registrentur, sed annotetur folium in quo superius fuerunt registratae, et idem de motibus propriis, brevibus, et aliis litteris apostolicis, ac aliis quibuscumque iam semel registratis.

10. Idem et de terminorum etiam substantialium extensione observari mandamus, ut semel tantum pro qualibet parte extensa non amplius extendantur, sed tantum eorum reiteratio sine extensione notetur etiam in citatione ad sententiam.

11. Instrumenta, quae in actis causae rogantur, non ultra illorum notulam extendantur; quoad ea vero quae producuntur, praeinseratur aliquid de illorum substantiâ, idque succincte; deinde illorum tenor apponatur hoc modo: *Talis constituit procuratorem suum talem, prout in instrumento, cuius tenor sequitur*, et sic de aliis.

12. Consequenter, tam in registris, quam extractibus causarum in quibus per duos vel tres annos nihil actum fuerit, non ponantur in illarum reassumptione mutatio anni, vel mensis, indictio vacantiarum, creatio pontificis, et similia ad causam non spectantia.

13. Porro si contingat in aliquâ causâ plurium recipi iuramenta testium unico contextu, in registris huiusmodi unicum iuramentum, ubi omnes iurati nominentur, dumtaxat extendatur.

14. Insuper non repetantur¹ dignitates, vel tituli iudicum, vel locus eorum tribunalium, et partium litigantium, sed tantum talis iudex, vel auditor praedictus, vel talis actor, vel reus, aut procurator, aut similia.

15. Singula folia, in registris confectis coram quibuscumque tribunalibus ac aliis iudicibus praedictis, contineant in qualibet illorum paginâ ad minus lineas viginti quatuor, et unaquaeque linea ad minus duodecim syllabas, quae scribantur litteris bonis et intelligibilibus, et in cartâ bonâ, non infectâ, nec bibulâ, alioquin liceat unicuique tam iudicum, quam partium, vel procuratorum litigantium folia aliter scripta lacerare, et omnino debeant

¹ Male edit. Main. habet *reputantur* (R. T.).

postmodum expensis notarii convenienter rescribi, sive lacerata sint, sive non, aut, si iudici et partibus seu procuratoribus magis placuerit, folia sic male scripta taxentur pro medietate vel aliâ ratâ ad iudicis arbitrium.

16. Rubricellae registorum similiter litteris bonis et intelligibilibus scribantur, sintque fideles et sufficientes, integre et exacte introscripto actui respondententes, totiusque actus et decreti tenorem, prout in broliardo iacet, et instrumentum, diem, annum, mensem, et partium nomina, rei-que gestae summam, vel indicem continententes.

17. Processus de partibus, itemque remissoriales, compulsoriae, et alia, nullâ scripturae habitâ ratione, sive sit longa sive sit brevis, sive excedat sive non excedat numerum foliorum vigintiquatuor, non registrentur, neque in registris, aut extractibus describantur, sed tantum, ut dicitur, rubricentur si rubricati non fuerint, et pro dictâ rubricatione solvatur merces foliorum ipsius processus originalis tantum.

18. Nisi quando scriptura dicti originalis in qualibet facie excederet lineas triginta continentes in earum qualibet ultra syllabas decem et octo, quo casu excessivitas reguletur, et solvatur ad rationem linearum et syllabarum, ut supra.

19. Copiae, quae instar registri vel extractus dantur, non minori syllabarum aut linearum numero descriptae tradantur.

20. Instrumenta in actis rogata, etiam semel publicata, aut quae in actis aliâs producta sunt, si repetantur, et postea registrari contingat, non solvatur merces, nisi foliorum scripturae ad rationem registri vel extractus, et si non fuerint aliâs publicata, solvatur tantum tertia pars mercedis debitae pro publicatione, cuius etiam ratio habeatur in casu quo postea sumantur in publicâ formâ, ut scilicet

tanto minus de mercede publicationis solvatur.

21. Pauperibus dentur gratis extractus, registra, instrumenta etiam publica copiae, aliae quaecumque expeditiones et scripturae, tam civiles quam criminales, et ostendantur etiam originalia pauperum avvocato et procuratori similiter gratis, et absque ullâ impensâ, et, si quando contingerit probandam esse paupertatem, testes similiter gratis et summarie examinentur, et de paupertate stetur arbitrio iudicis.

22. Et, quoniam aliquando notarii extorquent a partibus modicam arrham, ut postea cogere illas possint ad recipiendum extractus, arrha non obliget, nisi in casibus, in quibus extractus iure conficiendus est.

23. Neque exigant notarii, quicumque illi sint, etiam archivii Romanae Curiae, mercedem extractus, sive registri, nisi illis completis.

24. Notarii Rotae, ultra praemissa per eos omnino servanda, rubricationes per se fideliter et sufficienter faciant, et correspondentes actui introscripto, ut supra dictum est.

25. Non rubricentur processus de partibus rubricati, ut iam supra dictum est, nisi quantum illis deesse visum fuerit, nec registra de illis ullatenus fiant, sed post registra de curiâ, ut moris est, ligentur, et, si interpretationem fieri necesse fuerit ob idioma a latino diversum, in quo processus forte conscriptus erit, non fiat in formâ registri, sed processus de partibus, ita ut una carta registri illius importet dimidiam ad minus processus de partibus, nisi de partium consensu id fieri convenerit.

26. De parte lucri registorum, vel testium, vel copiarum, antequam causae suis sint auditoribus commissae, cum sollicitatoribus, advocatis, vel procuratoribus non paciscantur, nec de gratiâ, quam de regi-

§ XXI.

De cursoribus et mandatariis¹.

stro facere intendunt (veluti de dando quindecim, vel viginti folia pro ducato, ita ut personae, cum quibus agunt, de lucro participant) sub poenâ privationis; sed totum quicquid post commissam causam convenerit, partis beneficio penitus cedat.

27. Mandantes omnibus et singulis iudicibus et auditoribus praedictis sub indignationis nostrae poenâ, ut pro praemissorum inviolabili observatione in causis coram eis ad praesens pendentibus, et quae in posterum pro tempore pendebunt, nulla aliter, quam ut praefertur, confecta registra et extractus admittant et recipiant, imo illa tamquam in fraudem ac damnum partium litigantium confecta reiciant, suosque notarios, ut extractus et registra huiusmodi iuxta praemissa conficiant, cogant et compellant, atque, ut illa observentur diligentem curam adhibeant. Districtius nihilominus inhibentes notariis ipsis (sub mille ducatorum auri de camera, partim partibus litigantibus, partim camerae apostolicae applicandorum, ac privationis et amissionis notariatus per quemcumque contravenientem eo ipso incurrendis poenis) ne de cetero in causis, in quibus notarii deputati fuerint et scripserint registra et extractus, aliter quam ut praefertur, omnibus semotis fraudibus, conficere audeant seu praesumant. Volumus tamen et mandamus, quod gubernator Urbis et auditor camerae cumulative possint et debeant, etiam ex officio et partibus non instantibus, inquirere etiam extraiudicialiter et manu regiâ, an notarii cuiusvis tribunalis praemissa servant, et contravenientes supradictis poenis punire, prout etiam ipsimet scribae extractuum et registorum, qui in illis scribendis praemissa omnia non servaverint, possint ab iisdem eorum arbitrio poenis puniri, non obstante quavis appellatione, reclamatione, aut recursu.

1. Cursores et mandatarii quicumque eorum officium fideliter, et eâ, qua decet, integritate, diligentia, peritia, et discretionem exercent.

2. Ad dicta officia non admittantur personae suspectae de falsitate, et qui nesciant legere vel scribere latine, neque infirmi non valentes ambulare propriis pedibus, vel senes excedentes annum sexagesimum.

3. Cursores solitam et debitam assistentiam irreprehensibiliter observent, consistoria publica et privata, nec non alias solemnitates et divina officia intimari solita, fideliter debito tempore intiment cardinalibus, et aliis quibus tenentur, absque praemii et mercedis alicuius expectatione, nisi solita antiquitus et consuetâ².

4. Citationes et intimaciones personales, vel ad domum, vel in valvis et locis publicis, tam cursores quam mandatarii, pro eorum officio et curiis quibus serviunt, fideliter et mature faciant, et factas referant, et contra proprias personas, non suppositas, vel falsas, aut non cognitatas per eos, sub poenâ amissionis officii. Et, quando personae citandae eis notae non sunt, non assertioni partis, sed duorum testium testimonio de citandorum qualitate veram notitiam habentium³ stare debeant; aliâs exequutionem citationis facere, vel factae⁴ referre non debeant sub simili poenâ; et pro falsariis habeantur contrarium facientes; sintque statutâ mercede contenti, novas angarias non faciant, neque inducant.

¹ Vide etiam pluries cit. Const. LXXI Pii IV, § 78 et seq. in tom. VII, pag. 223 (R. T. ex Cherubino).

² Nescio an non foret legendum *solitae*.... *consuetae nempe mercedis* (R. T.).

³ Perperam edil. Main. legit *habentem* (R. T.).

⁴ Forsan legendum *factam* (R. T.).

5. Relationes de citationibus personaliter exequutis, nisi sit persona citanti cognita et personaliter apprehensa, tam cursores quam mandatarii facere non audeant neque debeant.

6. Nec possint cursores vel mandatarii citationes ab aliis cursoribus vel mandatariis exequutas subscribere, etiam quod inter se citationes per Urbis regiones distribuunt; sed illemet cursor vel mandatarius, qui citationem est exequutus, in pede eiusdem debeat fidem et relationem facere factae per eum exequutionis, sub poenâ falsi.

7. Officia pro alio vel aliis in arrendam capere vel exercere non debeant, nec possint.

8. Caveant etiam ab appaltu citationum super quibusvis, quod pactum cum quibusvis personis iniri omnino interdicitur.

9. Insuper curent tam cursores quam mandatarii omnes citationes personaliter exequi. Et, si personas commode habere non poterunt, teneantur dimittere citationum copiam in manibus alicuius de familiâ, qui si non adsit, aut fores aperire nolint, citationes affigant ad ianuam domus sibi cognitae, adhibito saltem uno teste, et relationes¹ in scriptis dumtaxat referre debeant, exprimendo, an personaliter, vel domi dimissâ copiâ, vel affixâ, in casibus praemissis qui in citatione² exprimi debeant, et an ad statim, vel ad hodie per totam, seu ad primam diem, vel aliam, fecerint, sub poenis praedictis.

10. Praeterea citationes, et earum copiae citatis dimittendae, vel affigendae, tam a cursoribus quam a mandatariis fiant omnino bono et intelligibili caractere, et dictae copiae subscribantur a cursoribus et mandatariis, qui eas exequuntur,

¹ Forsan legendum *relatione* (R. T.).

² Forsan legendum *relatione* (R. T.).

ut in omnem casum possint¹ ad eum, qui eas fecerit, recurri.

11. Citationes, intimaciones, et alia non exequantur praedicti, sive personaliter sive domi dimissâ copiâ, post tertiam horam noctis; per affixionem autem in casibus praemissis non nisi de die, et tunc in relationibus expriment fecisse de die dimissâ copiâ affixâ in tali loco.

12. In citationibus et aliis nomen tam actoris quam rei cum cognomine, exercitio, vel habitationis, vel patriae designatione expriment.

13. Iidem cursores et mandatarii in subhastationibus pignorum affigere debeant ad valvas officii, in quo fit subhastatio, oblationes, quae dietim fiunt pro pignoribus captis subhastandis.

14. In citationibus *Ad videndum mandari consignari pignora* apponant etiam, *Et videndum mandari subhastari*.

15. Pignora omnia, ab exequutoribus quibuscumque eis consignanda, ordinatim singulariter adnotare debeant in eorum libris, exprimendo rerum qualitates et quantitates, nomen exequutoris et colligantium.

16. Oblationes recipiendas annotare debeant in eorum libris cum appositione anni, mensis et diei, ac expressione nominis, cognominis, exercitii, vel habitationis, vel patriae offerentium.

17. Non recipiant oblationes cuiuscumque officialis illius tribunalis, in quo facta est exequutio, nec ipsius officialibus inservientium, neque notariorum, aliorum iuvenum tribunalis, neque ipsorum cursorum et mandatariorum affinium vel consanguineorum usque ad tertium gradum.

18. Minus officium ipsorum cuiquam impartiri dolose recusent, vel differant, nec etiam sub praetextu modicae mercedis, vel quod maiorem habere velint.

¹ Videretur potius legendum *possit* (R. T.).

19. Cursores ad quos spectat, commissiones ad hancum cursorum perventis statim scribant, et in libro solito annotent, ita ut ab omnibus videri possint, nec quovis modo aliquam commissionem non annotatam, vel occultatam penes se retineant.

20. Quicumque ex cursoribus et mandataris, qui in aliquo praemissorum contraverint, poenam scutorum decem pro qualibet vice, aliasque poenas pecuniarias, et corporis afflictivas, privationisque officii, pro modo excessus a suo iudice arbitrandas incurrat, damnaque et interesse partibus reficere compellatur.

21. Cursores pro qualibet citatione, inhibitione, vel quavis aliâ intimatione cuiuslibet actus iudicarii, non exigant ultra bononenos duos; nisi forsan exequutio citationis, vel alterius actus iudicarii huiusmodi, facienda esset in loco satis distante a tribunalibus Urbis, quo casu exigere possint bononenos quatuor, et non ultra. Et loca intelligantur esse distantia, exempli gratiâ, si exequutio sit facienda in regione Transtyberim, montium, Trivii, et non longe ab ecclesiâ beatae Mariae de Populo. Et si extra moenia Urbis (in illius tamen suburbiis) non ultra caroleum unum.

22. Pro citatione vero, inhibitione, vel intimatione simili, faciendâ contra episcopos et praelatos, ac alias personas qualificatas et procuratores Fisci, non ultra bononenos quinque.

23. Pro citationibus, vel exequutionibus, aut intimationibus quarumcumque litterarum extra curiam et in partibus faciendis, statutâ et debitâ eis antiquitus mercede sint contenti, et ultra exigere non audeant.

24. Pro subhastatione quorumcumque pignorum, tam mobilium quam immobilium, iidem cursores exigant, prout hactenus exigere consueverunt.

25. Pro deliberatione vero custodiae, vel restitutione pignorum, aut alio praetextu, etiam quando bona non sunt posita sub hastâ, nihil, etiam a sponte dantibus, recipiant.

26. Nec quisquam ipsorum pro eâ intimatione, qua¹ parti intimatur mandatum procurae esse in actis productum, vel procuratores in causâ esse revocatos, ultra iulium unum percipere audeat, etiamsi dictum procurae mandatum de partibus veniret.

27. Et pro primâ commissione, per quam causa coram aliquo iudice introducit, exigant bononenos quinquaginta, et pro aliis vero, si quae in causâ supervenerint, bononenos decem et octo, etiam quod dictae commissiones post primam supervenientes adderent aliquid, vel alterarent iurisdictionem, aut haberent aliquam novam clausulam, vel admitterent aliquem tertium pro suo interesse ad causam; quocumque contrario usu, vel potius abusu, non obstante.

28. Diem praesentationis in commissionibus appellationum, vel principalibus in causis, manu propriâ (antequam praesentent, vel in arcâ eas ponant, seu, ut vulgo dicitur, incapsent) vere et fideliter ponere teneantur, nec, sine tali manus et nominis appositione, ultra manum² magistri cursorum dictae commissiones ponantur in arcâ.

29. Ceterum mandataris quarumcumque curiarum non exigant ultra bononenum unum pro citatione, nisi facienda sit in longinquis locis ab eorum curiis, quo casu exigant duos, et non ultra; itemque exigant duos bononenos pro intimatione cuiuslibet sequestri, monitorii, inhibitionis, decreti et cuiuscumque actus iudicarii; exceptis citationibus faciendis contra fi-

¹ Erronee edit. Main. legit *quae* (R. T.).

² Videtur legendum esse *manu*, vel *per manum* (R. T.).

scum, pro quibus exigere possint bononenos tres.

30. Pro subhastatione et deliberatione pignorum, sive rerum et bonorum mobilium et immobilium, usque ad summam trium scutorum, bononenum unum pro quolibet scuto; ab inde supra, bononenos duos pro quolibet scuto; ita tamen quod ultra unum scutum non exigant pro quacumque summâ, etiam quod res subhastatae et deliberatae ad magnam summam ascendant.

§ XXII.

De Baroncellis et exequutoribus¹.

1. Baroncelli et exequutores omnes quarumcumque curiarum observent in omnibus et per omnia tabulam, ordinationes, et taxam de mandato nostro editas; et pro exequutione quacumque nihil (ultra praedictam taxam et mercedem eis assignatam) etiam a² sponte dantibus recipiant, sub poenis in eâ contentis.

2. Quinimo nec debitam mercedem nec aliud quicquam etiam a sponte dantibus recipiant, nisi factâ vere et realiter exequutione reali vel personali, aut captis pignoribus; quorum retractus si non sufficeret, itaut sit opus novâ exequutione, novam propterea mercedem recipere non possint, sed teneantur denuo gratis et forties idem mandatum exequi, donec integre creditor satisfiat.

3. Quo vero ad pignorum in exequutione captorum custodiam, subhastationem, et restitutionem, quo res integre, et sine ullâ fraude fiat, quisque magistratus in suo tribunali suum quemque depositarium eligat et deputet, penes quem pignora conserventur.

4. Capta autem pignora debeant baron-

¹ Taxa istorum est in Const. seq. § 13; vide etiam cit. Pii IV Const. LXXI § 30 et 80 (R. T. ex Cherub.).

² Praep. a nos addimus (R. T.).

celli et exequutores per totam sequentem diem consignare depositario, quem quisque magistratus ad hoc huius nostrae constitutionis auctoritate deputaverit.

5. Quae pignora fideliter describantur in libris ad hunc effectum specialiter per quemlibet baroncellum, exequutorem et depositarium ut supra deputandum, retinendis, cum annotatione quantitatis et qualitatis bonorum, diei, et exequutoris.

6. Et quando contingit poni sub hastâ bona in partibus existentia vigore mandati in Urbe relaxati, volumus et mandamus, praeter edicta et diligentias in loco subhastationis et iudicii fieri solitas, fieri debere etiam in loco, ubi vel in cuius territorio bona ipsa subhastanda reperiuntur, pro reperiendis oblatores; nec aliter posse ad deliberationem deveniri, nisi habitâ prius ab officiali illius loci relatione de edictis ibi publicatis.

7. Ad haec, in pignorum subhastationibus, si lapso ad offerendum tempore quispiam plus obtulerit, non fiat deliberatio, nisi intimato eo qui prius licitando vicerat, ut possit iterum si velit per totam sequentem diem plus offerre; alioquin oblatio et deliberatio illi, cui facta est, non suffragetur.

8. Cum autem in exequutionibus contigerit recipi cautionem in formâ depositi, aut pignora alicui in depositum tradi, non credatur de hoc exequutoribus, nisi vel cum subscriptione ipsiusmet depositarii a tergo mandati, vel cum interventu duorum testium, quorum nomina similiter a tergo mandati describantur, ac deinde in praedictum librum referantur.

9. Mandata civilia birruarii vel exequutores non exequantur in diebus festivis, neque de nocte, nisi sint mandata suspicionis fugae, neque de die in domo ianuis clausis, nisi parte citatâ, et cum speciali decreto iudicis.

10. Mandata sibi a partibus consignata

teneantur infra triduum exequi, vel illa partibus petentibus restituere; et casu quo mandata aliqua ipsis consignata perdidissent, ad sumptus duplicatorum extrahendorum teneri decernimus.

11. Et ostensâ exequutoribus cartâ dotali, non gravetur, vel inhibitione aliquâ, nihil exigant mercedis, neque faciant executionem aliquam, et si quam fecerint gratis restituant.

12. Quando autem exequutor asserit aliquam executionem non fecisse eo quia sibi exhibitum fuerit non gravetur, vel carta dotalis, vel inhibito, debeat sumere eius copiam, si brevis est, vel saltem annotare diem, notarium et iudicem, qui huiusmodi inhibitionem, aut non gravetur, aut cartam dotalem concessit; aliâs exequutor iudicis arbitrio puniatur.

13. Restituat quilibet exequutorum praedictorum executiones, sive bona in executione capta, gratis, quotiescumque iudex id mandaverit.

14. Porro, traditis sibi mandatis de consignandis pignoribus in executione captis, non possint exequutores eorum consignationem vigore cuiusvis impedimenti supervenientis effugere, vel differre, sed teneantur omnino dicta pignora consignare.

15. Ceterum nullus exequutor, aut birruarius, possit mandata civilia exequi alterius tribunalis, quam eius in quo sunt ipsi exequutores, exceptis exequutoribus aut birruariis gubernatoris Urbis, vicarii, auditoris camerae, senatoris, et Burgi, pro quibus omnibus teneantur eorum baroncelli, contra quos quocumque casu procedatur executivè, et manu regiâ.

16. Baroncelli autem et ceteri exequutores Urbis possint ad executionem procedere contra committentes fraudes, et facere, ut aiunt, inventiones, eo modo quo extraordinarii et alii curiae Capitolinae et conservatorum exequutores faciunt,

demmodo in fraude deprehensos ad ipsos conservatores deferant et deducant, habeantque partem poenarum huiusmodi inventionum, sicuti et dicti extraordinarii.

17. Nec quispiam eorum qui executionem non fecerit, sub praetextu quod facta fuerit executio ab eo exequutore a quo fieri non poterat vel in loco in quo certus exequutor deputatus erat, aliquid prorsus a partibus, contra quas executio facta fuerit, sub poenâ furti audeat exigere.

18. Capti cum mandato de deducendo ad praesentiam non carcerentur, nec ad carceres, nisi de expresso ordine iudicis illius qui mandatum relaxavit, ducantur, etiam quod ipsius iudicis praesentia commode habere non possit.

19. Baroncelli non exigant a carceratis quicquam ratione expensarum in exploratoribus¹ factarum.

20. Baroncelli et alii exequutores quarumcumque curiarum extraordinariis maioribus, in spectantibus ad eorum officium, obedire teneantur.

21. Quicumque in praemissis ac aliis sibi vetitis aut ordinatis contravenerit, pro modo excessus, etiam corporalibus poenis, ac etiam privationis officii, superioris sui arbitrio plectatur, damnaque et interesse partibus reficere cogatur, pro quibus damnis et interesse quilibet baroncellus cuiuscumque curiae pro sui exequutoribus et birruariis obligatus sit.

§ XXIII.

De carceribus et carceratis, et eorum visitoribus et custodibus².

1. Carceres curiae Sabellorum, Turris

¹ Nisi sit legendum *explorationibus* (R. T.).

² Taxa custodum est in Const. seq. § 12; ad haec vide etiam Pauli III Const. LXII in tom. VI, pag. 384; Pii IV cit. Const. LXXI § 15 in tom. VII, pag. 214; et Gregorii XIII Const. XLI, § 5, in tom. VIII, pag. 106 (R. T. ex Cherub.).

Nonae, et Capitolii, nullo pacto locentur, sed ad eorum custodiam, et officium commentariensis, ipsorum carcerum domini, sub certâ mercede deputent aliquem virum probum a gubernatore Urbis et quoad Capitolium a senatore approbatum. Et, quatenus de licentiâ nostrâ vel successorum nostrorum Romanorum Pontificum locentur, conductores approbentur a gubernatore et senatore respective, qui etiam possint ipsos conductores ex causis illis bene visis et ad eorum libitum remove.

2. Gubernator Urbis semel in mense unâ cum pauperum et fisci advocatis et procuratoribus ac deputatis a societatibus charitatis et pietatis (ultra visitationem ordinariam semel in hebdomadâ fieri solitam, quam omnino fieri volumus et mandamus) visitet carceres tam secretos quam publicos per seipsum, ne carcerati indebite a custodibus carcerum male tractentur. Atque, ut tabula novissime edita et in ipsis carceribus affixa tenenda observetur, provideat.

3. Protector autem charitatis, et illius deputati, cum interventu gubernatoris, et fisci procuratoris, eligat duos medicos fideles et expertos, unum scilicet physicum, alterum vero chirurgum, qui visitent carceratos infirmos, et curent, ac de eorum infirmitate, cum opus fuerit, fidem gratis faciant eidem gubernatori, et aliis iudicibus, provideatque eisdem de competenti salario ex poenis malefactorum solvendo.

4. Eligat etiam in primis aliquem presbyterum, secularem, vel regularem, qui confessiones ipsorum infirmorum, vel aliorum carceratorum (non tamen ultimo supplicio damnatorum, postquam in manibus exequutorum consignati fuerint, quorum cura ad confratres societatis Misericordiae spectat) audiat, eosque carceratos visitet, ac spiritualiter consoletur.

5. Triremes bis in anno visitentur a commissario ad id deputato.

6. Visitor vero carcerum, qui nunc a Societate Pietatis carceratorum eligitur et deputatur, quolibet die post carcerum visitationem ad advocatum pauperum accedere, et sibi¹ nomina eorum, qui in dies carcerantur, in scriptis, et pariter etiam iudicibus, deferre teneatur.

7. Capsae omnes eleemosinarum, quae fiunt carceratis, clausae teneantur, et claves sint penes pauperum advocatum, qui suo arbitrio eos aperiat, et eleemosynas in eis repertas distribuat inter carceratos, qui facultatem se alendi et alimenta aliunde non habent.

8. Carcerati in Ripâ praesententur in visitatione Capitolii; carcerati vero in Burgo praesententur in visitatione Turris Nonae, et visitationes intimentur camerario Ripae et iudici Burgi per procuratores pauperum.

9. Ceterum omnes, de carcere ad carcerem occasione visitationis transportandos, birruarii cuiusvis tribunalis requisiti transportare debeant gratis, et nihil prorsus recipiant etiam nomine muneris, sub poenâ privationis officii et trium ictuum funis publice infligendâ.

10. Citationes contra carceratos in carceribus exequendae non nisi personaliter fiant.

11. Arresta contra debitores, aliter quam praecedente mandato servatis servandis relaxata, nulla sint, et eis non obstantibus arrestati relaxentur.

12. Alimenta debitoribus carceratis ex decreto praestanda deponantur anticipate saltem pro decem diebus, et integra carceratis solvantur, et consignentur absque ullâ diminutione vel retentione.

13. Carcerati pro testibus, quibus ab instigatore vel fisco praestari debent ali-

¹ Nempe ipsi advocato (R. T.).

menta necessaria quamdiu ibi detinebuntur, expediti statim relaxentur gratis ubique, nec pro dictis alimentis sive expensis ullatenus retineatur¹, sed carcerum custodes illa exigant ab instigatoribus vel fisco.

14. Instrumenta satisfactionum pro carceratis in partibus datarum, vel receptarum, non nisi parte cuius interest citata in actis producantur; et aliter producta non suffragentur, et notarii, qui ea sine partis citatione receperint, periculo recepta intelligantur.

15. Iulius dari solitus cancellario baroncelli pro quolibet carcerato relaxando, solvatur cancellario dumtaxat baroncelli gubernatoris, et non aliis cuiusvis alterius tribunalis; et, quando mandatum erit signatum gratis, nihil, quando vero in forma pauperum, non nisi medietatem iulii cancellarius praefatus possit et audeat exigere, sub poena arbitrio visitorum.

16. Relaxati a carceribus, in quibus pro causa criminali detinebantur, per spatium horae non possint pro civili causa capi et carcerari.

17. Relaxati vero a carceribus ob non praestationem alimentorum, possint quidem, volente quocumque creditore alimenta praestare, denuo carcerari, sed non cum eodem mandato, nisi praevia nova citatione, et facto alimentorum deposito saltem pro quindecim diebus, aut amplius, arbitrio iudicis.

18. Pauperes carcerati, quando sunt in causa liberationis, liberentur et relaxentur gratis ubique, quoad iudices, notarios exequutores, carcerum custodes, et alios omnes, nec quicquam pro nota sententiae vel decreti, iudicum propinis, aut quibusvis iuribus fiscalibusolvere teneantur.

19. Et si cum exilio relaxentur, conserventur in solita exemptione non solvendi custodibus carcerum expensas victus

¹ Aptius Cherub. legit *retineantur* (R. T.).

habitas in carceribus, et iuxta formam mandatorum statim ac libere dimittantur.

20. Custodes quorumcumque carcerum, seu commentarienses, observent et ipsi tabulam post praesentem constitutionem suo loco imprimendam, quam etiam publice affixam teneant, et alias ordinationes, et decreta ipsos concernentia, sub poenis contentis in eis.

21. Observent insuper et executioni semper demandent quicquid communi visitorum voto fuerit deliberatum, et inobservantes eorundem visitorum arbitrio puniantur.

22. Et post decretum a visitoribus factum de relaxando debitorem, custodes ad instantiam cuiusvis creditoris arresta eadem die non recipiant; sed nec etiam postea ad instantiam illius creditoris qui eum detinebat, nisi arrestum fuerit a duobus visitoribus subscriptum.

23. Teneantur etiam dicti custodes, post publicam visitationem carcerum, a visitoribus seu ab avvocato pauperum requisiti, dare notam carceratorum criminalium in secretis existentium, cum expressione temporis et iudicis illorum.

24. Et infirmos etiam, pro civili causa detentos, teneantur ponere in valetudinario, quod infirmariam appellant.

25. Detentos in publicis carceribus superioribus et in mediis, quolibet die conducant ad audiendam Missam.

26. Nullum recipiant in carceres, quem prius non describant in libro carceratorum, de cuius mandato, ad cuius instantiam, et pro qua causa captus, et an pro suspitione fugae. Alioquin carceratus non descriptus ad nullas victus aut carceris expensas teneatur.

27. Ac bona vel pecuniae, quae penes ipsum ad carceres ductum reperiuntur, facto inventario in eiusdem carcerati praesentia, cum duobus testibus consignentur¹

¹ Edit. Main. habet *consignetur* (R. T.).

custodi carcerum, qui teneatur omnia integre restituere ad mandatum iudicis, qui illum capi fecit.

28. Nec possint custodes vel capitanei, quicquam vestimentorum carceratis auferre, vel sibi retinere, praetextu alimentorum praestitorum, sub poena privationis officii, et aliis, arbitrio visitorum.

29. Detentis in secretis carceribus nullo pacto, directe vel indirecte, prohibeant vel impediunt, quominus alimenta aliunde deferantur, facta tamen prius per seipsos custodes diligenti inquisitione, ne apodiffa¹, vel quid aliud in ferculis transmittatur, nisi aliud sibi a iudice demandatum fuerit. Atque in tali casu alimentorum aliunde habiturum, non possint custodes quicquam a dictis carceratis, neque pro alimentis, neque alia de causa praetendere.

30. A carceratis autem in publicis carceribus, et, ut dicitur, ad largam existentibus, nihil pro camera, passeggio, vel etiam alimentis² ultra quinque dies petere possint.

31. Similiter pro transportatione carceratorum ad alios carceres de mandato iudicis faciendam, vel pro extractione a carceribus ad effectum alicuius contractus, vel obligationis faciendae, aut etiam pro extractione compedum, nihil recipiant.

32. Nec pro arresto ab arrestantibus, etiam sponte dantibus, plus exigant vel recipiant, quam a carcerato exigitur pro relaxatione a carceribus.

33. Non permittant in publicis mulierum carceribus, neque ad earum ferreos cancellos, seu fenestras, aliquem alium carceratum accedere, seu versari.

¹ Sic edit. oēs, nec novi quid sit: forsan legendum *apodissa*. Apud Ducange *apodissa*, *apodixa*, e Gr. ἀπόδιξις, est cautio de suscepta pecunia (Gall. *Quitance*); et Itali adhuc *Polizza* dicunt, forsan ab *apodixa*, cartulam manuscriptam quae vim habeat legalem: sensus iste a loco nostro non absonus est (R. T.).

² Perperam edit. Main. legit *alimenti* (R. T.).

34. Et ubi iudices in mandatis de excarcerando apponunt clausulam *absque alia manu etiam procuratoris fisci vel commissarii camerae respective*, custodes obedire, et carceratos dimittere teneantur, licet procurator fisci, aut commissarius camerae respective manum apponere recusaverit.

§ XXIV.

De facultatibus visitorum carcerum¹.

1. Visitores carcerum possint relaxare debitores a carceribus ex causis infra-scriptis:

2. Primo, concedendo dilationem data cautione de solvendo infra tempus assignatum, et hoc praesertim quando visitatores considerant retentionem debitoris cedere non solum in ipsius praedictum, verum etiam creditorum, cum debitor in carceribus existens efficiatur deterioris conditionis, et in dies minus solvendo², ubi extra carceres facilius intra tempus assignatum modum satisfaciendi reperitur sit, et hoc dummodo creditores sint ditiores, et aere alieno non onerati.

3. Secundo, relaxare possint debitorem, qui, licet non habeat pecunias in promptu, habet tamen tot bona ex quorum venditione potest creditoribus satisfieri, et ex tunc consentit³ eorundem bonorum substationi; et visitatores hoc faciant facta prius per debitorem indicatione suorum omnium bonorum, ac data cautione de se repraesentando in eisdem statu et terminis, in quibus carceratus reperitur, in casu impedimenti, vel quod bona non sufficient:

¹ Ad haec vide Pauli III Const. LXII in tom. vi, pag. 384; et Pii V Const. cii in tom. vii, pag. 688 (R. T. ex Cherub.).

² Subintellige *par vel sufficiens vel aptus*, vel quid simile (R. T.).

³ Sic legitur in cit. Pauli III Const.; perperam utraque edit. Cherub. et Main. habet *consentit* (R. T.).

4. Et si bona non sufficiant, nec bonis cedere velit, neque biretum viride deferre, nonnisi de omnium creditorum consensu quemquam relaxare possint:

5. Idemque servetur etiam quod clarum sit, debitores nullum prorsus habere modum satisfaciendi creditoribus suis, nisi ex sudore vultus sui.

6. Tertio, relaxare possint quando creditor¹ executionem habet realem, et est in bonis captis per executionem sibi bene cautum.

7. Quarto, in casu infirmitatis, creditores, eorum sumptibus, pauperibus debitoribus alimenta et medicamenta ministrent in carceribus; quibus creditoribus recusantibus, relaxentur, habitâ fide a medicis deputatis, et datâ cautione, si illam habent, sin minus, receptâ iuratoriâ cautione de se repraesentando postquam convalescerint. Quod servetur etiam in debitoribus non pauperibus infirmis, qui, datâ pariter cautione de se repraesentando, ut supra, sub poenâ debiti relaxari possint².

8. Quinto, relaxentur debitores quando, cognitâ eorum paupertate et pertinaciâ creditoris, qui tamen non sit aequè pauper, ei mandatum fuit ut carcerato debitori subministrarent alimenta, et ipse hoc facere recusat. Quandocumque autem debitori relaxato creditor paratus sit alimenta praestare, possit illum cogere ad redeundum ad carceres, prout supra dispositum est.

9. Sexto, relaxentur mulieres pro debito civili detentae quando sunt honestae, etiamsi captae sint pro debito publico.

10. Septimo, relaxare possint debitores, qui ex naturâ debiti de iure non tenentur ultra id quod facere possint, tunc enim nec carcerari poterant, et propterea contra bona est executio dirigenda.

¹ Haec vox creditor perperam omissa fuit in edit. Main. (R. T.).

² Perperam in edit Cherub. et Main. legitur possit (R. T.).

11. Octavo, relaxentur debitores capti ut suspecti de fugâ, datâ cautione de se repraesentando sub poenâ debiti.

12. Nono, relaxentur debitores factâ cessione bonorum prout de iure, et servatâ formâ constitutionum felicis recordationis Pii Papae IV, quae incipit: *Cupientes mercatoribus*¹, et Pii Papae V, quae incipit: *Reverendi domini visitatores*².

13. Decimo, relaxentur debitores nulliter et indebite capti, de qua nullitate manifeste constat.

14. In quibus omnibus relaxationibus sint praesentes iudices, qui mandata relaxarunt, et uti edocti atque instructi de meritis causae rationem reddant.

15. Et in praemissis habeatur ratio paupertatis creditoris, et an debitor calumniose diu litem sustinuerit, fatigando creditorem expensis et laboribus, et an aliam dilationem habuerit, et creditori non satisfecerit, non constito de legitimo impedimento. Et in his omnibus visitatores arbitrio utantur, et pensatis qualitatibus tam creditoris quam debitoris, ac facultatibus et naturâ debiti, decernant ea, quae iuri et aequitati et utilitati etiam creditorum conveniat.

16. Cum autem a visitatoribus carcerum fuerit alicuius carcerati causa commissa alteri iudici, quam illi qui mandatum de carcerando relaxavit, maneat nihilominus dictae causae notarius is, per cuius acta fuit relaxatum mandatum; et id ipsum servetur quandocumque contigerit cautionem aliquam recipi per alium quam causae notarium; quo casu is, qui cautionem recipit, teneatur dictae cautionis integram fidem et authenticam dare causae notario.

17. Quando in visitatione alicui carcerato dilatio videtur concedenda, illa semper intelligatur concessa, etiam quoad executionem realem, nisi in specie in

¹ Est XLIX in tom. VII, pag. 145 (R. T.).

² Ipsa est iam cit. initio huius § (R. T.).

decreto sit apposita clausula: *Sine praedictio executionis realis.*

18. Atque praesides carcerum et alii¹, quibus a dictis carcerum visitatoribus alicuius carcerati causa commissa est, cum carceratum a carceribus relaxarint, nullo pacto se amplius in principalis causae cognitionem immisceant, sed merita suo iudici cognoscenda relinquunt.

§ XXV.

*De protomedico et aromataris*².

1. Protomedicus in visitatione aromatariorum faciat in manibus notarii praestare iuramentum ab aromataris, quod bona, in aromataria existentia, sunt propria ipsorum, nec alia habent alio loco abscondita; et, qui falsum iuraverint, ab eodem protomedico et consiliariis debitâ poenâ puniantur.

2. Consules aromatariorum, sicut et ceteri aromataris sint suppositi iurisdictioni et obedientiae protomedici, a quo si quando se gravatos senserint, ad auditorem camerae recurrant.

3. Atque in puniendis aromatariorum delictis, et aliis casibus in quibus, vigore concordiae, protomedicus et consilarii tenentur exquirere consilium consulum aromatariorum, si dictis protomedico et consiliariis visum fuerit dictum consilium minime sequi, faciant eo non obstante suum decretum, a quo, qui senserint se gravatos, recurrant ad auditorem camerae, et interim, recursu vel tempore ad recurrendum pendente, supersedeatur in executione decreti.

¹ Edit. Main. legit *praesidi carcerum et aliis*; nos emendavimus iuxta edit. Cherub. Lugdun.; edit. Cherub. Rom. habet *praesides causarum et aliis*: utraque edit. Cherub. habet *Atqui* (R. T.).

² De protomedico vide Const. LIX Greg. XIII in tom. VIII, pag. 151; et de aromataris Constit. CXLVII Clem. VIII in tom. X, pag. 320 (R. T. ex Cherub.).

4. Idem consules nullam prorsus habeant potestatem et iurisdictionem eligendi aromatarium, quem proconsulem vocant, ad visitandas aromatarias extra Urbem degentes, minusque subscribendi patentes uti consules districtus Urbis et superintendentes artis in Statu Ecclesiastico, sed talis eligendi potestas penes protomedicum sit, et remaneat.

5. Decreta facta in congregationibus aromatariorum, quod nullus aromataris possit pro veritate fidem aliquam facere, nisi de consensu vel licentiâ consulum, sint penitus nulla et invalida, et quisque ad libitum possit absque ullâ prorsus licentiâ pro veritate se examini subiicere, aut extrajudiciales fides facere.

6. Pro pretio rerum aromatariae servetur praescriptio quinquennalis, non obstante quavis interruptione etiam per receptionem partis pecuniarum, aut per dationem aliarum rerum aromatariae.

7. Aromataris nullam prorsus audeant in quemquam exercere, sub quovis praetextu, criminalem iurisdictionem. Protomedicus autem nonnisi in delictis pro quibus veniat imponenda poena pecuniaria usque ad aureos viginti quinque.

Poenae et clausulae Constitutionis.

§ 2. Quicumque vero ex iis, qui hac Constitutione sunt comprehensi, aliquid contra praemissa eos respective concernentia, in quibus specialiter poena non est adiecta, commiserint, illi scilicet qui supremo magistratu funguntur, vel aliâ dignitate praefulgent, indignationis nostrae, et Romani Pontificis pro tempore existentis, aliasque similiter arbitrio nostro et Romani Pontificis infligendas poenas; ceteri vero omnes, ultra rerum et pecuniarum male, indebite, vel aliâ perceptarum restitutionem, et alia damna, expensas et interesse (ad quae omnino, tam ex suo, quam suorum in officio existentium facto,

Poenarum ordinatio in contravenientes.

teneri, et pro eis exequutive ac manu regia procedi volumus et mandamus), poenam privationis, exilii, et alias poenas pecuniarias, et etiam corporales arbitrio iudicis, pro facti et personarum qualitate, infligendas poenas incurrant.

Contra eos procedatur tam ex officio et per inquisitionem, quam ad instantiam quorumcumque.

§ 3. Ut autem praemissa omnia et singula, a nobis, ut praemittitur, ad publicam praecipue pauperum carceratorum et litigantium utilitatem et levamen, statuta, decreta et ordinata, debitae in omnibus et per omnia exequutioni mandentur, et inviolabiliter observentur, mandamus omnibus et singulis almae Urbis et curiae nostrae iudicibus et magistratibus, ac praecipue camerario, vicecamerario, et gubernatori Urbis, auditori camerae, ac praesidi carcerum pro tempore existentibus, et eorum singulis, ut (ultra alios etiam in aliquo casu specialiter deputatos) praemissa omnia et singula ab omnibus observari faciant cum effectu, inobedientes coërceant et compescant, tam ex officio et per inquisitionem, quam ad instantiam advocati pauperum, procuratoris fisci, commissarii camerae et procuratoris pauperum pro tempore existentium, et aliorum quorumcumque, omni et quacumque appellatione sive recursu remotis.

Omnesque maiores magistratus comprehendantur etiam in constitutione.

§ 4. Declarantes hac nostrâ constitutione, sub simplici ac generali magistratu, iudicum, notariorum, aut officialium nomine, omnes omnino magistratus, iudices, et personas quantalibet dignitate fulgentes, ac speciali notâ dignas, omniaque tribunalia, quamvis suprema, camerarii, vicecamerarii, gubernatoris, auditoris camerae, vicarii, causarum sacri palatii nostri auditorum, et clericorum praedictae camerae praesidentium, senatoris, conservatorum, locorum piorum, et ceterarum curiarum iudices quoscumque, tam maiores quam minores, eorumque notarios, officiales, et ministros omnes, nullis prorsus exceptis, comprehendendi, et significari,

et in eâ expressis poenis subici, et ad eorum, quae in eâ sancita sunt, observantiam indistincte teneri.

§ 5. Et ita per quoscumque iudices, tam ordinarios quam delegatos, quavis auctoritate fungentes, etiam S. R. E. cardinales, et de latere legatos, iudicari et definiri debere (sublatâ eis et eorum cuilibet aliter iudicandi et interpretandi facultate); decernentes irritum et inane, quicquid secus in praemissis, et quolibet praemissorum, et hac nostrâ Constitutione contentorum et statutorum, vel circa ea, a quoquam, quavis auctoritate, scienter aut ignoranter, contigerit attentari.

Clausula sublatâ, et decretum irritans.

§ 6. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, legibus, ac Urbis et Romanae curiae tribunalium, et collegiorum praedictorum (etiam iuramento, confirmatione apostolicâ, vel quavis firmitate aliâ roboratis) statutis, stylis et et consuetudinibus (quos et quas per praesentes improbamus), privilegiis quoque, indultis et facultatibus, et litteris apostolicis, eisdem tribunalibus, officiis et collegiis, ac personis, etiam motu proprio, et consistorialiter, sub quibuscumque tenoribus et formis, etiam in vim contractus, ac cum quibusvis clausulis et decretis, in genere vel in specie per quoscumque Romanos Pontifices praedecessores nostros aut etiam nos concessis, approbatis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus (etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica et expressa, ac individua, et de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio habenda seu quaevis alia exquisita forma servanda foret), tenores huiusmodi pro sufficienter expressis habentes, specialiter et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque: aut si praefatis personis vel quibusvis aliis communiter vel divisim ab eâdem sit Sede

Derogatio contrariorum et sanctio poenalis.

indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo, etc.

Datum Romae apud S. Petrum, kalendis martii, anno Incarnationis Dominicae MDCXII, pontificatus nostri anno VII.

Dat. die 1 martii 1612, pontif. an. VII.

CXCIV.

Taxa notariorum et officialium Urbis¹.

Paulus Papa V,
motu proprio, etc.

Prooemium.

Cum nos nuper, generali reformationi tribunalium Urbis incumbentes, iudicibus, notariis, aliisque officialibus, et iustitiarum ministris singulorum tribunalium, singulariumve curiarum, taxae, iuxta quas mercedes et emolumenta exigere et percipere deberent, confici et tradi mandaverimus, iamque expedito reformationis negotio; ac nostris litteris desuper confectis et publicatis, taxae praedictae, nec non ordinationes nonnullae ad illarum clariorem intelligentiam, de consilio prudentum virorum, quibus curam hanc demandavimus, vocatis et auditis iis etiam de quorum interesse agebatur, compilatae, ac (plerasque veteres taxae a praedecessoribus nostris editas, processuque temporis in abusum transactas, innovando, plerasque novas, pro personarum et rerum qualitate, addendo) tandem Dei auxilio ad formam et modum infrascriptos reductae fuerint:

Confirmatio taxarum.

§ 1. Nos, ut illae validiores et firmiteres sint, omnibusque innotescant, et a cunctis inviolate serventur, opportune providere volentes, motu simili, et ex certa scientiâ nostrâ, ac de apostolicae potes-

¹ Horum generalem reformationem habes in Const. praec.; declarationem autem illius et istius in subseq. (R. T.).

tatis plenitudine, taxae et ordinationes omnes et singulas supradictas, illarum omnium tenorem hic pro repetito, expresso et inserto habentes, tenore praesentium approbamus et confirmamus, ac Bullae nostrae generalis reformationis annecti volumus;

§ 2. Ac ab omnibus iudicibus, notariis, officialibus, et iustitiarum ministris tribunalium et curiarum Urbis, et aliis ad quos spectat et in futurum spectabit, sub poenis in Bullâ reformationis, ac taxae, et ordinationibus supradictis irrogatis, inconcusse ac inviolabiliter observari;

§ 3. Ac in singulis notariorum officiis, curiisque, et tribunalibus taxae illas, quae curias, tribunalia, et officia praedicta concernunt, vulgari idiomate impressas, in loco publico, quo ab omnibus inspicere, legi, et intelligi possint, affixas retineri mandamus.

§ 4. Non obstantibus omnibus, quae in nostrâ Bullâ reformationis praedictae volumus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque.

§ 5. Volumus etiam, quod praesentium sola signatura sufficiat, absque aliâ datâ et registraturâ, regulâ quacumque contrariâ pariter non obstante.

Placet motu proprio C.

§ 1.

Taxa notariorum reverendae camerae apostolicae, et solutionis sigilli illustrissimi domini cardinalis camerarii¹.

I. Citatio sive monitorium extra curiam, vigore commissionis Sanctissimi, cum inhibitione vel sine, etiam sub censuris, pro uno vel pluribus litis consortibus, collegio, capitulo, vel universitate, solvantur notario iulii octo, bononensi duo cum dimidio; et pro sigillo solvantur bononensi viginti septem cum dimidio.

¹ Reformatio camerae et camerarii est in Constit. praec. § II.

Iussio eas observandi.

Ac in loco publico eas retinendi.

Derogatio contrariorum.

Signatura absque datâ.

PP. subscr.